Cacao Barometer 2018

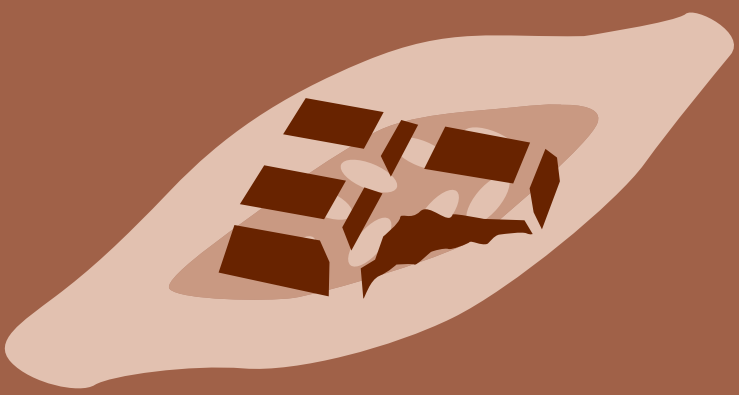

Inhoudsopgave

1 Inleiding - 3
2 Ontwikkelingen - 5
3 Certificering - 40
4 Naar een leefbaar inkomen - 47
5 Transparantie & verantwoording - 61
6 Conclusies & belangrijke aanbevelingen – 68

Cacao Barometer 2018

Antonie Fountain
Friedel Huetz-Adams

Bevoorradingsketen

Cacaoboer

Handelaar/Verwerker

Producent

Verkoop

Consument

Bonen

Poeder, massa, boter

Chocoladeproducten

Draagwijdte en intenties van de Cacaobarometer 2018

De Cacaobarometer 2018 geeft een overzicht van de huidige ontwikkelingen op het vlak van duurzaamheid in de cacaosector en legt de nadruk op de belangrijkste kwesties die momenteel niet genoeg aandacht krijgen. Het is een inspanning om de belanghebbende partijen te stimuleren en het voor hen mogelijk te maken om te communiceren en te discussiëren over deze cruciale kwesties. De auteurs hebben ervoor gekozen om zich te concentreren op West-Afrika, omwille van zijn dominante positie in de cacaoproductie en de belangrijke uitdagingen waaraan de regio het hoofd moet bieden. De twee centrale thema's van deze barometer zijn "Naar een leefbaar inkomen" en "Transparantie & verantwoording".

1. Inleiding

De wereldwijde cacaomarkt heeft een sterke prijsdaling gekend tussen september 2016 en februari 2017. De kleinschalige boeren, die al in armoede leven, zagen hun cacao-inkomen met 30% à 40% dalen in enkele maanden tijd, met uitzondering van Ghana, waar de regering indirect de cacaoprijs ondersteunt. Het zijn de boeren die de risico's dragen van de prijsvolatiliteit. Bovendien is er geen gecoördineerde inspanning van de industrie of van de regeringen om de last - al was het maar gedeeltelijk - te verlichten die op hun schouders rust door dit inkomensverlies.

De prijsdaling heeft rechtstreeks te maken met een sterke toename van de cacaoproductie in de voorbije jaren, wat gedeeltelijk te wijten is aan het ontstaan van nieuwe productiezones ten koste van oorspronkelijke bebossing. Dit kan eveneens toegeschreven worden aan het feit dat de bedrijven zich niet bekommeren over welke effecten het goedkope cacao-aanbod sorteert op het milieu en dat de regering er nauwelijks op toeziet dat de wetgeving wordt gehandhaafd in de beschermde gebieden. Meer dan 90% van de oorspronkelijke bosoppervlakte van West-Afrika is verdwenen.

Kinderarbeid blijft hoge toppen scheren in de cacaosector, met ongeveer 2,1 miljoen kinderen die op de cacaoplantages in Ivoorkust en in Ghana. Kinderarbeid is te wijten aan een reeks onderliggende oorzaken, zoals de structurele armoede, de toename van de cacaoproductie en het gebrek aan scholen en andere infrastructuren. De bedrijven en de regeringen komen geenszins in de buurt van de keten-brede doelstelling om kinderarbeid te beëindigen. Ook hun doel om kinderarbeid met 70% te verminderen tegen 2020 halen ze verre van.

De inspanningen die de sector levert om het milieu en de levensomstandigheden van de boeren en de gemeenschappen te verbeteren, leveren weinig op. De oplossingen die aangereikt worden zijn niet opgewassen tegen de omvang van het probleem.

Hoewel de talrijke huidige programma's uit de keten zich concentreren op technische oplossingen om de landbouwpraktijken te verbeteren, komen de onderliggende problemen voort uit macht en politieke economie, uit de manier waarop de markt de prijzen definieert, uit het gebrek aan onderhandelingscapaciteit van de boeren, uit de marktconcentratie van de multinationals en uit het gebrek aan transparantie en verantwoordelijkheidszin van de regeringen en de bedrijven.

De twee vorige Cacao Barometers waren doorslaggevend om het debat te openen over de bestaanslevensstandaard van de boeren. Nu een leefbaar inkomen beschouwd wordt als de hoeksteen van de cacaoketen bestudeert deze barometer tot in de details hoe dit kan bereikt worden in het deel “Naar een leefbaar inkomen”.

Bovendien is er bij de cacaoteelt nood aan een leefbare lokale infrastructuur, met scholen, gezondheidszorg en toegang tot de markten. De bedrijven, en meer bepaald de regeringen, spelen hierin een belangrijke rol. In het deel “Transparantie en verantwoording” worden de basisvoorwaarden uitgebreid geanalyseerd.

Productie / Consumptie

Cacaoproductie in duizenden tonnen 2017-2018

Nationale consumptie in duizenden tonnen 2015-2016

Bron : ICCO 2018, tabel 2, 40

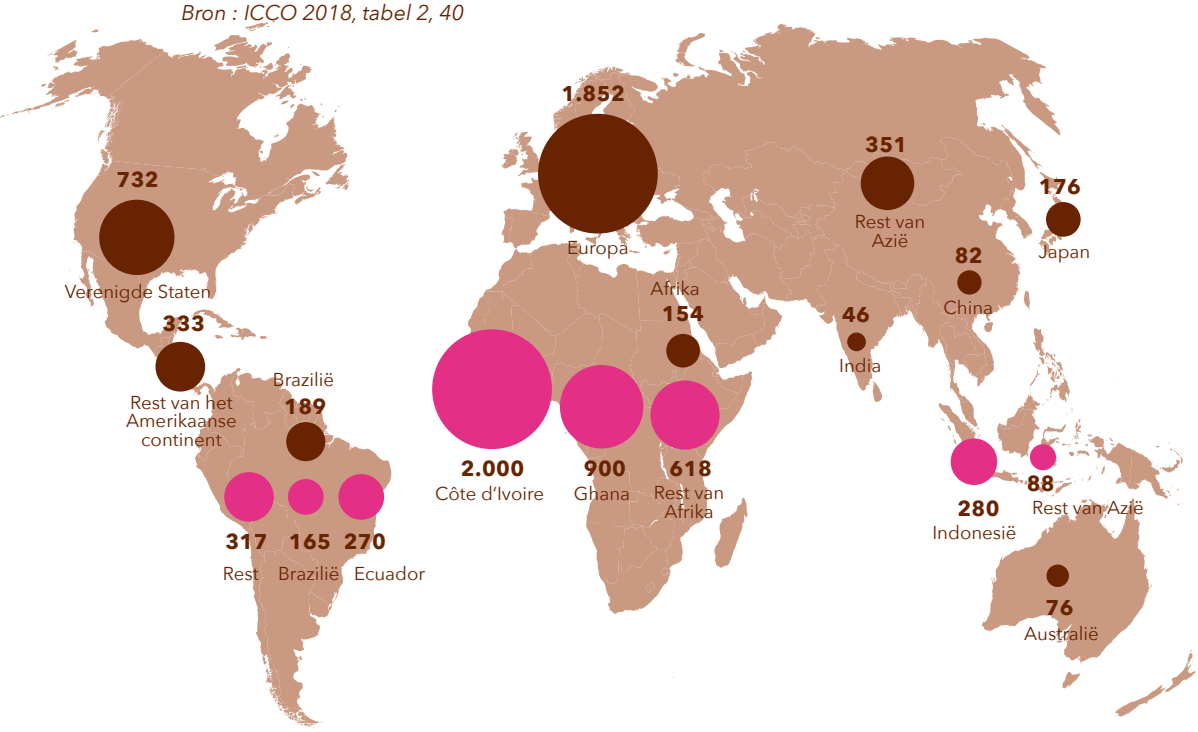

2. **Ontwikkelingen**

Ontwikkelingen

De omvang van de inspanningen versus de omvang van het probleem

Eén van de pijnlijke vragen die de cacaosector zichzelf moet stellen is: hebben de inspanningen die de laatste tien jaar werden ondernomen op het vlak van duurzaamheid een echte impact gehad? Een nog pijnlijkere vraag is of de oplossingen wel opgewassen zijn tegen het probleem. Alle indicatoren wijzen erop dat er een gebrek is aan ambitie op sectorniveau en dus ook een gebrek aan urgentie. Als alles blijft zoals het nu is, zal het - in het beste geval - tientallen jaren duren vooraleer de mensenrechten gerespecteerd worden en het milieu beschermd wordt.

Oplossingen en problemen

Aantal kinderen in de cacaosector in West-Afrika:

2.200.000

(Bron: ICI)

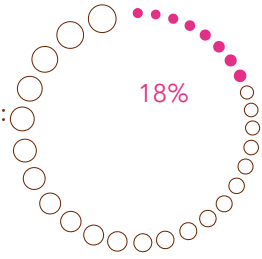

Ambitie voor aantal kinderen gedekt door de ICI's CLMRS tegen 2020: **400.000**

Aantal boeren
Côte d'Ivoire en Ghana

2.000.000

(Bron: Cocoa Action)

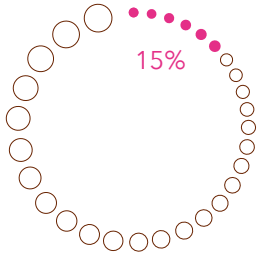

Ambitie voor aantal boeren gedekt door Cocoa Action tegen 2020: **300.000**

Leefbaar inkomen

$2,51

(Bron: Fairtrade)

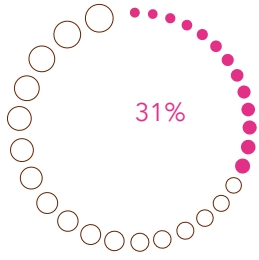

Huidig inkomen van de boeren: **$0,78**

Prijsdaling

De wereldmarktprijs van cacao kelderde tussen september 2016 en februari 2017. Cacao verloor één derde van zijn waarde, waarbij de prijs per ton daalde van meer dan 3.000 US dollar naar minder dan 1.900 US dollar in enkele maanden tijd. Ondanks de talrijke waarschuwingen dat beleidslijnen met het oog op productiestijgingen zouden leiden tot een instorting* van de prijzen, waren de meeste bedrijven en regeringen niet voorbereid op het moment waarop dit gebeurde.

Wereldmarktprijzen en de prijs die de boer ontvangt

*De **wereldmarktprijs** voor cacao wordt dagelijks gepubliceerd als een gemiddelde van de termijnprijs op de grondstoffenbeurs van Londen en New York. De prijzen op deze beurzen worden beïnvloed door verschillende variabelen: de verhouding tussen de vraag, de voorraad en het huidige en toekomstige aanbod. De handelaars betalen licht verschillende prijzen voor cacao uit verschillende landen wegens de kwaliteitseisen en de leveringsdata.*

*In de meeste producerende landen heeft een schommelende wereldprijs onmiddellijk zijn weerslag op **de prijs die de boer ontvangt.** Toch is dit verschillend in Ivoorkust en in Ghana. Beide landen beschikken over nationale marktinstanties die een deel van de oogst voorverkopen in het jaar voordat de oogst start. Deze marktinstanties (Conseil du Café-Cacao, ofwel CCC, in Ivoorkust, en COCOBOD in Ghana) definiëren vervolgens een vaste prijs tegen 1 oktober van ieder jaar, de start van het jaarlijkse hoofdseizoen.*

In Ivoorkust wordt de prijs die de boer ontvangt vastgelegd op ongeveer 60% van de waarde waarop de CCC deze voorverkoop heeft kunnen realiseren. Na de prijsdaling van vorig jaar heeft de CCC de prijzen aan de boer verminderd met 36% bij de prijszetting tijdens het tussenseizoen in april 2017.

* Zoals we hadden aangegeven in de Cacaobarometer 2015, "[zou] de huidige nadruk [van de industrie] op de verhoging van de landbouwproductiviteit kunnen leiden tot een overschot aan cacao en een prijsdaling." Tijdens de Wereldcacaoconferentie van 2014 te Amsterdam verklaarde de uitvoerende directeur van de ICCO dat de wereldcacaoprijs zou dalen als de regeringen zouden vasthouden aan hun beleidslijnen om de productie op te drijven.

In Ghana is de prijs ook min of meer gelijk aan een percentage van de wereldprijs (volgens de COCOBO, ongeveer 70%; in werkelijkheid ligt het over het algemeen aanzienlijk lager). Na de prijsdaling bleef de COCOBOD echter de prijzen van voor de daling waarborgen. Het is moeilijk te voorspellen hoelang de COCOBOD dit hoge niveau kan aanhouden. Wegens de hoge inflatie in Ghana daalde de werkelijk betaalde prijs die de boer ontvangt echter aanzienlijk sinds de prijsdaling.

Het overaanbod drukt de prijzen

Aan het begin van het seizoen 2016-2017 gaven verslagen waarin gewag werd gemaakt van een goede oogst de indruk dat de wereldmarktprijzen zouden dalen, van iets meer dan 3.000 US dollar naar 2.600 US dollar per ton in het slechtste geval. De cacaoprijs zakte echter in enkele maanden tijd nog verder weg, naar minder dan 2.000 US dollar.

Het seizoen 2015-2016 heeft geleid tot een wereldwijd tekort aan aanbod, waardoor de wereldwijde voorraden hun laagste niveau bereikten sinds 1985. Na het seizoen 2016-2017 veranderde de situatie: nu is er een structureel overaanbod wat de komende jaren zou kunnen aanhouden.[1]

In het begin van de crisis werden de problemen aangescherpt door de fouten van de cacao-overheden in het grootste cacaoproducerende land ter wereld, Ivoorkust (zie kader hieronder). De snelheid waarmee de prijzen daalden kan gedeeltelijk verklaard worden doordat bepaalde speculanten in paniek hun investeringen in cacao verkochtten, wat de markt nog verder uit evenwicht bracht. Het toenemende gebruik van algoritmes door de beursspeculanten[2] heeft eveneens de snelheid van de speculatie aanzienlijk doen stijgen, wat waarschijnlijk het verval heeft versneld.

Sinds de instorting wordt cacao verhandeld rond een stabiele 2.000 US dollar.

Mogelijke oorzaken van de productiestijging

De wereldwijde cacaoproductie is aanzienlijk gestegen de voorbije jaren. Alleen al de Ivoriaanse productie steeg in 2016-2017 met 600.000 ton ten aanzien van het productieniveau drie jaar ervoor (een stijging van 40% op nationaal vlak, ofwel 15% van de totale wereldwijde productie).[3] Er zijn verschillende verklaringen voor deze stijging.

Nadat de weersomstandigheden gedurende meerdere jaren niet gunstig waren voor de cacaoteelt door El Niño en plaatselijke ongunstige klimaatverschijnselen, waren de weersomstandigheden in 2016-2017 uitzonderlijk goed voor de cacao in West-Afrika.

Een andere belangrijke factor: er werden heel veel nieuwe cacaoboerderijen opgezet in de beschermde wouden in de loop van de voorbije vijf jaar die tonnen cacao zijn beginnen te produceren, boven op het overtollige aanbod.

Bovendien heeft de sector in alle duurzaamheidsprogramma›s van de bedrijven de nadruk gelegd op de verhoging van de productiviteit en de vorming van de boeren. Samen met de hogere prijzen aan de boeren van de voorbije jaren hebben deze maatregelen bijgedragen tot de productiestijging.

Tot slot - zij het wel in mindere mate - zijn er in twee Latijns-Amerikaanse landen, Ecuador en Peru, ook meer nationale beleidslijnen om de cacaoproductie te stimuleren.

De rol van Ivoorkust in de prijsdaling

De Conseil du Café-Cacao (CCC), de Ivoriaanse marktinstelling die beheerd wordt door de Staat, is verantwoordelijk voor het instellen en uitvoeren van prijsstabilisatiesystemen die gebaseerd zijn op de termijnverkoop van cacao. De invoering van een gewaarborgde minimumprijs in 2012 heeft het leven van de boeren verbeterd, in het bijzonder in afgelegen gebieden, die vroeger slechts een heel klein percentage kregen van de wereldmarktprijs van de lokale handelaars. De minimumprijs is gestegen van 725 CFA-franken (1.229 US dollar) tijdens het seizoen 2012-2013 naar 1.100 CFA-franken (1.881 US dollar) in het begin van het seizoen 2016-2017.*

In de loop van het seizoen 2016-2017 heeft de CCC echter grote problemen ondervonden.

De CCC verkoopt ongeveer 80% van de verwachte oogst, maanden vóór de oogst. De overige 20% moeten verkocht worden tijdens het seizoen zelf. Op het moment van de termijnverkoop 2016-2017 bedroeg de wereldmarktprijs ongeveer 3.000 US dollar.

Er werd ongeveer 350.000 ton cacao verkocht aan lokale nationale handelaars. In tegenstelling tot de grote multinationale handelaars zijn ze niet verplicht om hun cacao in voorverkoop te verkopen. Ze hadden de

* Wisselkoers in oktober 2016

cacao aangekocht in de termijnverkoop aan ongeveer 3.000 US dollar en werden daarna geconfronteerd met een wereldmarktprijs van 2.000 US dollar. Doordat er te weinig financiële reserves waren, werd het eind 2016 duidelijk dat de meeste lokale handelaars de cacao niet zouden kopen van de tussenpersonen of de coöperatieven en er dus ook niet voor zouden betalen. Deze lokale handelaars zijn hun contractuele verplichtingen niet nagekomen, waardoor er nog meer onverkochte cacao op de markt werd gebracht waar er al een overschot heerste.

Op dat moment was de prijs gedaald naar 2.000 US dollar. Maar de CCC garandeerde nog steeds een minimumprijs aan de boeren op basis van de 3.000 US dollar van de voorverkoop. De 20% van de verwachte oogst die niet in voorverkoop werden verkocht - ongeveer 360.000 ton - moesten echter nog verkocht worden op veilingen. Doordat de oogst beter was dan verwacht, werd er nog eens 500.000 ton cacao extra op de markt gebracht. Doordat de lokale handelaren 350.000 ton hebben laten varen, werd het probleem nog erger. Voor de helft van de Ivoriaanse oogst van het seizoen 2016-2017 was er geen "bestemming" op de markt.

Ondertussen waren de wereldwijde cacaohandelaars ervan op de hoogte dat er honderdduizenden ton niet verkocht of betaald waren door de lokale handelaars. Aangezien de prijzen daalden, hebben ze geduldig afgewacht tot de problemen van de CCC nog erger werden en de prijzen bleven dalen.[4]

Stagnerende vraag

De stagnatie van de cacaovraag in de consumptielanden heeft het probleem van het overtollige aanbod verder aangescherpt. In tegenstelling tot wat de bedrijven slechts enkele jaren geleden voorspelden over een wereldwijde stijgende vraag, bleef de vraag naar cacao min of meer stabiel tussen 2012 en 2016. Door de crisissen in groeilanden zoals Brazilië en Rusland (waar de consumptie gedaald is), doordat de Verenigde Staten minder belangstelling hebben voor cacao en doordat de belangstelling voor chocolade van potentiële giganten zoals China en India gestagneerd is, werd deze stabilisatie nog verder aangewakkerd.[5] In de meeste Europese landen is de vraag naar cacao verzadigd. De vraag zou zelfs nog kunnen afnemen door de huidige debatten over de hoge suiker- en vetgehaltes in tal van chocoladeproducten.

Grotere armoede

De kleine cacaoboeren uit Ivoorkust, die al in armoede leven, hebben hun

cacao-inkomsten (wat hun voornaamste bron van inkomsten is) van het ene jaar op het andere zien dalen met 30% à 40%. De subsidies boden een bescherming voor de Ghanese boeren, in ieder geval gedurende de laatste twee jaar, terwijl de producenten uit andere landen onmiddellijk de effecten van de prijsdaling ondervonden. De boeren kunnen moeilijk overstappen op een ander landbouwproduct wanneer de prijzen dalen, gelet op de lange levensduur van de cacaobomen en doordat ze geen spaargeld, sociale bescherming of toegang hebben tot krediet of financieringen.

Asymmetrische prijzenoverdracht

Sinds midden jaren '80 worden de prijsschommelingen van cacao asymmetrisch overgedragen. Dat betekent dat de retailprijzen vaak snel stijgen wanneer de cacaoprijs stijgt, maar ze heel traag - of zelfs helemaal niet - dalen wanneer de cacaoprijs daalt.[6] Hoewel heel wat bedrijven en retailers beweren dat ze de prijsdaling doorgeven aan hun klanten, is het doorgaans niet zo dat dit in zijn totaliteit gebeurt en ook niet onmiddellijk. Dat betekent dat alle spelers van de waardeketen, met uitzondering van de boeren, bij de prijsdaling van de cacaobonen hun winstmarges kunnen zien stijgen, ook al is het maar tijdelijk.[7]

De boeren dragen alle risico's

Terwijl bedrijven prijsschommelingen kunnen dekken op de beurs en de risico's verder beperken, zijn de boeren de zwakste schakels in de hele bevoorradingsketen. Ze dragen bijna alle risico's verbonden aan de prijsvolatiliteit, terwijl ze over de kleinste financiële reserves beschikken uit de hele keten.

Waar gaat het geld naartoe?

Terwijl de duurzaamheidsafdelingen van de bedrijven honderden miljoenen dollars investeren in projecten in de loop der jaren, hebben de aankoopdepartementen ongeveer 1.000 US dollar per ton cacao bespaard door de prijsdaling. Dit betekent een verlaging van de aankoopkosten van ongeveer 4,7 miljard US dollar voor het seizoen 2017-2018 ten opzichte van het jaar ervoor. Hoewel er geen betrouwbare gegevens voorhanden zijn, kunnen we er vanuit gaan dat bepaalde spelers veel munt slaan uit de prijsdaling, terwijl de boeren en de duurzaamheid eronder lijden. Waar is dit geld naartoe?

Ten koste van de duurzaamheid

Hoewel het nog te vroeg is om doorslaggevende gegevens te verschaffen, verwachten tal van sectorexperts dat de prijsdaling en de, bijgevolg, opflakkerende armoede ernstige gevolgen zullen hebben voor de inspanningen die de sector levert op het vlak van duurzaamheid. "De prijsdaling van de cacao zal de facto alle vooruitgang die in de loop van de laatste tien

jaar op het vlak van duurzaamheid werd gemaakt, tenietdoen", verklaarde een hoge sectorvertegenwoordiger in maart 2017 tijdens een vergadering onder the Chatham House Rule te Londen, een gevoel dat sindsdien door heel wat hogere kaderleden van de cacao-industrie wordt overgenomen.

Conclusies & aanbevelingen

De lage prijzen (en de prijsschommelingen) vormen een grote bedreiging voor alle inspanningen die geleverd worden om de cacaosector duurzaam te maken. De prijsdaling na september 2016 is een van de meest dringende problemen die de sector moet oplossen. De boeren dragen alle risico's van de prijsvolatiliteit, terwijl de andere marktspelers over de middelen beschikken om zich aan te passen en zelfs om uitzonderlijke winsten op te strijken.

Sociale ontwikkelingen

Gender

Gemiddeld baten vrouwen in West-Afrika ongeveer een kwart van de cacaoplantages uit. Vaak hebben ze nog minder toegang tot grondrechten, uitbreidingsmogelijkheden, kredieten en certificering dan mannen. Vaak zijn ze ook ondervertegenwoordigd in de boerenorganisaties, tijdens openbare vergaderingen en in leidinggevende rollen binnen de gemeenschappen. Hoewel er verschillen bestaan tussen de taken van mannen en vrouwen, helpen vrouwen bij de meeste fases van de cacaoteelt, van de voorbereiding van de zaailingen tot de verkoop van de bonen. Naast hun rechtstreekse bijdrage aan de cacaoteelt zijn vrouwen ook nog eens verantwoordelijk voor de huishoudelijke activiteiten en de voedselproductie, wat een zware werklast betekent.[8] *De standaarden, de meeste grote bedrijfsprogramma's en de ontwikkelingsprojecten die gevoerd worden door NGO's of overheidsagentschappen hebben specifieke programma's voor vrouwen op hun agenda staan. In heel wat gevallen kan de situatie van de vrouwen echter pas duurzaam verbeteren als de houding van de mannen in de gemeenschappen ook verandert. De overgang van traditionele gebruiken, die vaak beperkend zijn, naar een grotere gelijkheid tussen mannen en vrouwen vereist grotere inspanningen. De regeringen van de producerende landen hebben een grote verantwoordelijkheid in dit opzicht.*

Leefbaar inkomen

Sinds we hier de nadruk op gelegd hebben in de Cacaobarometer 2015 is het inkomen van de boeren een hoeksteen geworden in het cacaodebat, en werden er veelbelovende maatregelen getroffen.* Het is nu zaak dat deze aanzet tot aanpassing op korte termijn zal leiden tot gecoördineerde activiteiten met als doel om de inkomsten van de boeren op te trekken.

Praktijkgemeenschap

Een meerpartijen-"praktijkgemeenschap" over het leefbaar inkomen**, die kan rekenen op grote steun, is een van de voornaamste drijfveren van dit debat geworden, waarbij informatie-uitwisseling en concreet onderzoek aangemoedigd werd, en waarbij de werkzaamheden van een hele reeks heterogene spelers geharmoniseerd werden. Er werden lessen getrokken uit de Global Living Wage Coalition, waarbij het concept deels is aangepast naar de realitiet van het inkomen van kleinschalige boeren, waardoor een groot deel van het debat over methodologische kwesties ging. Daarnaast werd er ook veel aandacht besteed aan het opstellen van de voornaamste prioriteiten inzake het verzamelen van gegevens en de onderzoeksdoelstellingen.

Beloftes van de bedrijven op het vlak van armoede

Verschillende multinationals hebben zich overigens ertoe verbonden om armoede uit te roeien. Barry Callebaut belooft, in het kader van zijn plan "Forever Chocolate" om de structurele armoede uit te roeien uit zijn cacaobevoorrading tegen 2025. Het plan "Sustainable in a Generation" van Mars streeft ernaar dat elke schakel uit de ruime bevoorradingsketen een inkomen verdient waarmee hij/zij een waardig leven kan leiden.

Hoe deze ambities verwezenlijkt zullen worden, is niet altijd even duidelijk, en momenteel wijst niets erop dat de boeren al meer verdienen dankzij deze verbintenissen. Eigenlijk worden er heel weinig beleidslijnen uitgewerkt of toegepast om deze doelstellingen te bereiken. Het gaat desalniettemin over een zeer late, maar toch positieve tendens. Een waardeketen waarin structurele armoede beschouwd wordt als iets onvermijdelijks kan in geen geval duurzaam genoemd worden.

---

* De Cacaobarometer 2015 geeft een gedetailleerde omschrijving van de context van de discussie over het leefbaar inkomen.

** Deze "Community of Practice on Living Income" wordt geleid door ISEAL, het Sustainable Food Lab en GIZ. Hoewel de gemeenschap zich voornamelijk concentreert op het leefbaar inkomen in de productie van tal van voedingsmiddelen, is cacao een van haar voornaamste activiteitsgebieden.

Onderzoek

Er was lang onvoldoende informatie beschikbaar om een leefbaar inkomen te definiëren. Er moet rekening gehouden worden met heel wat variabele factoren, bijvoorbeeld het aantal gezinsleden, de grootte van de boerderij of de levenskost. Deze variabele factoren verschillen van regio tot regio en veel gegevens waren gewoonweg niet voorhanden. In het recente rapport van Fairtrade International wordt er wel een eerste poging gedaan om het leefbaar inkomen van voor de cacaoboeren in Ivoorkust te berekenen van 2,51 US dollar per dag. Dit wordt vergeleken met het werkelijke inkomen van de boeren, dat 0,78 US dollar per dag bedraagt. Ze komen tot de conclusie dat « een gezinsinkomen niet voldoende is om van te kunnen leven ». Gemiddeld verdienen cacaoboeren in Ivoorkust slechts 37% van het leefbaar inkomen.[9]

De Global Living Wage Coalition, GIZ en het Sustainable Food Lab verzamelen momenteel data voor een baseline-studie over de inkomens van de cacaoboeren in Ghana en Ivoorkust. Daarvoor gebruiken ze de ruim aanvaarde Anker-methodologie. De resultaten worden verwacht in het najaar van 2018.

Complexiteit van de inkomensberekeningen en methodologische keuzes

In de Cacaobarometer 2015 publiceerden wij de gezinsinkomens per capita op basis van de beschikbare gegevens uit de verschillende studies van dat moment. In een recent onderzoek, gevoerd door het Koninklijk Instituut voor de Tropen (KIT), dat na deze barometer gepubliceerd zal worden, werden 1.500 boeren uit Ivoorkust en Ghana bevraagd en werden er verificatie workshops gehouden met tientallen discussiegroepen in elk land. De resultaten van het onderzoek dragen bij tot een toenemende kennis over de grootte van de boerderijen, de productiviteit, de winstgevendheid, de armoede en de rijkdom van de cacaogezinnen.

De resultaten van het KIT zijn in lijn met de resultaten van vorige studies, waarbij details genuanceerd of geüpdatet worden. In bepaalde gevallen stelt de studie van het KIT echter bepaalde overtuigingen in vraag, gebaseerd op de gekozen methodologieën. De studie hanteert drie benaderingen om rijkdom en armoede te meten -1) een inkomensmodel van de gezinnen dat gevoed wordt door de gegevens uit de studie, 2) de Index voor de Waarschijnlijkheid van Armoede (PPI) en 3) de DHS-rijkdomsindex (Demographic and Health Survey)

Het KIT stelt dat ondanks het feit dat heel wat cacaoboeren relatief arm zijn, de meeste van hen in Ghana en Ivoorkust niet onder de nationale en internationale armoedegrens leven. Ze leven niet zozeer in extreme armoede, maar de cacaoboeren leggen uit dat het inkomen uit cacao de basislevenskost en de bescheiden investeringen dekt waardoor ze kunnen blijven doorgaan.*

Het KIT, de Cacaobarometer, het recente rapport van Fairtrade en heel wat anderen zijn het echter eens over het feit dat de cacaoboeren verre van een leefbaar inkomen hebben, een concept dat steeds meer aanvaard wordt als het voornaamste doel voor de sector.

Conclusies & aanbevelingen

Het inkomen en de levensstandaard van de boeren zijn hoofdthema's geworden in het cacaodebat. Om vooruitgang te kunnen boeken in dit debat moeten de bedrijven zich ertoe verbinden om perk en paal te stellen aan de structurele armoede in hun bevoorradingsketens en om gegevens beschikbaar te stellen. Het is van essentieel belang om niet alleen in dialoog te treden, maar ook om de activiteiten te coördineren die als doel hebben om armoede bij de boeren in te perken.

* Er dient vermeld te worden dat het KIT-onderzoek vóór de prijsinstorting van 2016-2017 werd gevoerd en dat de daling van inkomsten, vooral in Ivoorkust, niet in aanmerking werd genomen in hun analyse.

Kinderarbeid*

De bedrijven en de regeringen hebben nog veel werk voor de boeg om de doelstelling van de sector te bereiken die eruit bestaat om kinderarbeid uit de wereld te helpen. Het is dus hoog tijd om een tandje bij te steken. Hierbij is het belangrijk om te onderstrepen dat kinderarbeid symptomatisch is voor diepgaandere problemen. Als we de systemische armoede en het gebrek aan lokale infrastructuur niet aanpakken, zal het onmogelijk zijn om kinderarbeid uit te roeien.

Steeds meer kinderen aan het werk

Het Tulane-rapport van 2015 over de ergste vormen van kinderarbeid in de cacaoteelt deed veel stof opwaaien. Ondanks de inspanningen in meer dan tien jaar tijd blijft het aantal werkende kinderen zeer hoog. Hoewel kinderarbeid procentueel licht is afgenomen, heeft de grotere cacaoproductie geleid tot een absolute stijging van het aantal werkende kinderen, waardoor er nu in West-Afrika alleen al 2,1 miljoen kinderen werken.

Diepgaande oorzaken

Bijgevolg is men in de laatste jaren anders gaan nadenken over kinderarbeid in de cacaobevoorradingsketen. Willekeurige audits en een nultolerantiebeleid op papier voor alle vormen van kinderarbeid lijken het omgekeerde effect te sorteren, waardoor kinderarbeid onzichtbaar wordt, maar daarom niet minder heersend. De diepgaande oorzaken – zoals de armoede onder de boeren, het gebrek aan toegang tot goede scholen, het gebrek aan lokale infrastructuur en sensibilisering, enz. – moeten aangepakt worden.

Systemen voor het toezicht op en het uitroeien van kinderarbeid

Bepaalde bedrijven beginnen transparanter te communiceren over de omvang van het kinderarbeidprobleem in hun bevoorradingsketens. Nestlé, in samenwerking met het Internationale Cacaoinitiatief (ICI), heeft testsystemen ingevoerd voor het toezicht op en het uitroeien van kinderarbeid (Child Labour Monitoring and Remediation System, CLMRS). Verschillende

---

* Het is van essentieel belang dat er een onderscheid wordt gemaakt tussen kinderwerk en de verschillende vormen van kinderarbeid, van de lichte vormen tot de ergste vormen. Het is niet gevaarlijk voor kinderen als ze **af en toe meehelpen** met de landbouwactiviteiten, en dit belet hen niet om naar school te gaan of om van hun jeugd te kunnen genieten, dat heet in vaktermen kinderwerk of licht werk. **Kinderarbeid**, daarentegen, is een vorm van arbeid die – ook al is het niet gevaarlijk – het kind belet om naar school te gaan. De **ergste vormen van kinderarbeid** zijn werkzaamheden die gevaarlijk zijn voor het welzijn van een kind en/of die handel, slavernij, dwangarbeid, enz. vertegenwoordigen.

andere bedrijven integreren nu ook soortgelijke systemen in hun bevoorradingsketens. Er zijn nu ongeveer 100.000 boeren geregistreerd bij het ICI en men heeft zich als doel gesteld om dit aantal op te trekken naar 400.000 tegen 2020 (wat tussen de 15 en 20% van alle kinderen vertegenwoordigt die in de cacaosector werken).

De eerste resultaten van de CLMRS zijn veelbelovend. Op een steekproef van een duizendtal kinderen kon kinderarbeid met ongeveer 50% teruggebracht worden in drie jaar tijd.[10]

CLMRS, wat is dat?

Het Child Labour Monitoring and Remediation System of CLMRS is een middel om kinderarbeid te identificeren en er een oplossing voor aan te bieden. In elke gemeenschap brengt een lokale contactpersoon regelmatig een bezoek aan de families en spreekt met de ouders en de kinderen. Wanneer men kinderarbeid vaststelt of wanneer dit door het kind zelf wordt aangegeven, wordt dit opgenomen in een centrale databank en geanalyseerd. Vervolgens worden er passende maatregelen getroffen. Er zijn verschillende oplossingen mogelijk, van het uitgeven van geboorteaktes of het verschaffen van schoolbenodigdheden tot het opstarten van een project om extra inkomen te genereren voor de vrouwen uit het dorp. Eens het kind opgenomen is in het systeem, kan men nagaan of hij/zij naar school gaat en of hij/zij kinderarbeid verricht.

Opschaling naar nationale interventies

Het is niet alleen belangrijk om de CLMRS-systemen te versterken op bedrijfsvlak – zoals eerder werd vermeld in deze barometer is due diligence op het vlak van mensenrechten eerst en vooral een verantwoordelijkheid van de bedrijven – de nationale regeringen hebben hier ook een belangrijke rol in te vervullen. Het CLMRS is een handig middel om inlichtingen en doorslaggevende gegevens in te zamelen, niet alleen over de onderliggende problemen en de diepgaande oorzaken, maar ook over de noodzakelijke maatregelen. Dit is echter een proces dat veel personeel en geld vergt, en het is bijna onmogelijk om personeel te vinden dat dorp per dorp een opvolgingssysteem op poten kan zetten voor een volledig land. De nationale regeringen zouden bovendien – in samenwerking met de bedrijven – de meest doeltreffende maatregelen moeten analyseren en ze toepassen op nationaal vlak via gecoördineerde campagnes (bijv. de toegang tot het onderwijs in heel het land versterken, grootschalige programma's invoeren

voor schoolkantines, geboorteregistratie aanmoedigen, enz.) Daardoor zou men het gebruik van de weinige beschikbare middelen kunnen optimaliseren. Bovendien is het belangrijk om de opvolgingssystemen van kinderarbeid van de nationale regeringen (zoals SOSTECI in Ivoorkust en GCLMS in Ghana) af te stemmen op de CLMRS-systemen van de bedrijven.

Harkin-Engel

Het Harkin-Engel-framework is de voortzetting van het Harkin-Engel-protocol van 2001, een toewijding van de industrie om paal en perk te stellen aan kinderarbeid in de cacao tegen 2005, dat de ondertekenaars verre van hebben kunnen waarmaken. Hoewel de deadline meermaals werd uitgesteld tot in 2020, nadert de einddatum nu, en het inmiddels bijgestelde doel om kinderarbeid met 70% te doen dalen zal enkel kunnen behaald worden als de ondertekenaars – de grote bedrijven uit de chocolade- en cacao-industrie, alsook de producerende regeringen –hun inspanningen aanzienlijk opdrijven.

Conclusies & aanbevelingen

Kinderarbeid is toegenomen door de stijging van de cacaoproductie en de prijsdaling zal hierop zeer waarschijnlijk ook een negatieve impact hebben. Hoewel de toezichts- en uitroeiingssystemen voor kinderarbeid nuttige en projectmatige benaderingen zijn, zullen er nationale tussenkomsten nodig zijn om de noodzakelijke schaal te bereiken. Kinderarbeid is een symptoom van dieperliggende problemen. Daarom is het belangrijk om het inkomen van de cacaoboeren op te trekken en om ervoor te zorgen dat ze beschikken over een betere lokale infrastructuur. Het is hoog tijd dat de inspanningen opgedreven worden, zowel op het vlak van financiering als op het vlak van ambitie en politieke wil, want met de huidige engagementen zullen we er niet in slagen om kinderarbeid uit te roeien.

Ontbossing, landgebruik en klimaatverandering

Historisch gezien is cacao een ‘slash and burn’ gewas; regenwouden werden gekapt om plaats te maken voor cacaoplantages. Eens de bomen veertig of vijftig jaar oud waren, trokken de boeren naar nieuwe percelen regenwoud en herhaalde de cyclus zich. Dat kan echter niet meer. Meer dan 90% van de oorspronkelijke bosgrond in West-Afrika is verdwenen en alle overblijvende wouden moeten beschermd worden. De uitdaging bestaat er nu uit om cacao om te vormen naar een sedentair gewas.

Ontbossing

De wereldcacaoproductie is verviervoudigd sinds 1960. Dat ging rechtstreeks ten koste van de oorspronkelijke wouden, met name in West-Afrika, maar ook in Indonesië en Latijns-Amerika. De hardst getroffen landen zijn Ghana en Ivoorkust. In het afgelopen jaar wordt er enorm veel gedebat-

teerd over ontbossing in de cacaosector, waarbij de industrie het Cocoa and Forests Initiative heeft gelanceerd. Bovendien publiceerde de NGO Mighty Earth een belangrijk verslag over dit onderwerp[11], en heel wat individuele bedrijven hebben zich inmiddels uitgesproken voor anti-ontbossingsprojecten. De ontbossing is eveneens te wijten aan het gebrek aan interesse van de bedrijven in de milieueffecten van het goedkope cacaoaanbod en aan het feit dat de overheden er nauwelijks op toezien dat de wet inzake de beschermde gebieden nageleefd wordt.

Ivoorkust

In Ivoorkust daalde de regenwoudoppervlakte van 16 miljoen hectare in 1960 – ofwel de helft van het land – naar minder dan 2 miljoen hectare in 2010.[12] Er werden sindsdien nog meer primaire wouden vernield, met name door de burgeroorlog die tienduizenden migrantcacaoboeren ertoe dwong om hun plantages achter te laten en op zoek te gaan naar nieuwe grond. Velen onder hen hebben zich gevestigd in de nationale parken en in de geklasseerde wouden, beide beschermde gebieden, waar ze het regenwoud gekapt hebben en cacaobomen hebben geplant.[13]

Doordat de regering er niet op toeziet dat de wetten inzake de beschermde gebieden worden gerespecteerd en doordat ondernemingen liever de andere kant opkijken, heerst er een gunstig klimaat om onbelemmerd wouden te blijven kappen. Niemand staat ervan versteld dat er in Ivoorkust meer dan een miljoen mensen in de parken en de geklasseerde wouden leven, doordat ze op deze manier hun kost kunnen verdienen. Deze illegale cacaodorpen hebben vaak ziekenhuizen, scholen, mobiele telefonieantennes en werken openlijk, onder het toeziend oog van de lokale overheden.

In de loop van de voorbije twee jaar heeft de regering mensen eruit gezet, wat fel bekritiseerd werd om de brutale manier waarop deze mensen eruit werden gezet en omdat mensenrechten werden geschonden.[14] Het is van essentieel belang dat de Ivoriaanse regering in de toekomst een ambitieuze klimaatbescherming combineert met een duidelijk respect voor de mensenrechten.

Volgens diverse bronnen – ook vertegenwoordigers van de regering – komt minstens 30%, zelfs 40% van de Ivoriaanse cacao-oogst vandaag uit de geklasseerde of beschermde gebieden, wat de oogst technisch gezien illegaal maakt. Dit heeft niet alleen verwoestende gevolgen voor de biodiversiteit en het lokale microklimaat (met name de verwoestijning en klimaatveranderingen), maar het is ook de voornaamste oorzaak van het huidige overaanbod aan cacao. In de laatste twee of drie jaar begonnen nieuw opgezette boerderijen cacao te produceren waardoor er grote hoeveelheden cacao op de markt terecht kwamen.

Ghana

In Ghana doet zich ongeveer hetzelfde voor, met een legale en illegale boskap voor cacao in de beschermde gebieden. Door een stijging van de landbouwoppervlaktes, met inbegrip van cacaoplantages, ging er per jaar 2% regenwoud verloren in de loop van de laatste decennia.[15] Dit percentage is zelfs groter geworden en bedroeg 6,1% tussen 2000 en 2011, waarbij cacao een van de voornaamste drijfveren is voor deze groei. [16] Het land verloor het grootste deel van zijn primaire wouden en de enkele overblijvende beschermde gebieden lopen ernstig gevaar.

Landgebruik

Heel wat boeren bezitten geen officiële grondrechten, ze kregen namelijk vaak het recht om de grond te gebruiken volgens informele of traditionele grondrechten. De grondonzekerheid vormt echter een grote belemmering voor een hele reeks noodzakelijke duurzaamheidsmaatregelen. In heel wat cacaoproducerende gemeenschappen vormen de grondrechten nog een groter probleem voor vrouwen, die historisch en cultureel gezien strijden om toegang te krijgen tot grondeigendom. Hoewel vrouwen een groot deel van het werk op zich nemen, hebben ze vaak geen beslissingsrecht in de boerderijen.

Door de onduidelijkheid rond grondeigendommen is het mogelijk dat er minder geïnvesteerd wordt, want de grondonzekerheid vormt een grote belemmering om kredieten te verkrijgen om te investeren in de boerderijen. Ook al verwerven ze fondsen, dan nog is het niet zeker dat de boeren hun gronden kunnen behouden als ze de cacaobomen willen kappen, de plantage willen vernieuwen of de productie willen diversifiëren. Het kappen van zieke bomen of natuurrampen die de bomen vernielen, maar ook de overstap naar agrobosbouw kunnen een verlies van grondrechten teweegbrengen. De eigendom van de bomen is, in ieder geval in West-Afrika, vaak gelinkt aan grondrechten. Dit remt de diversificatie van de teelten, en in het bijzonder de agrobosbouw en de andere noodzakelijke herbebossingsprocessen. [17] [18]

Grondrechten in Ivoorkust

Grondrechten in Ivoorkust zijn zowel een kwestie van identiteit als van eigendom, en hierover wordt vaak getwist tussen de traditionele grondgebruikers en de migranten (migranten vanuit het noorden van het land of vanuit de buurlanden). Heel wat migrantboeren leven al decennia op deze boerderijen, maar ze beschikken nog altijd niet over het formele grondrecht. Tijdens de burgeroorlog waren velen genoodzaakt om de grond te verlaten die zij (of hun voorouders) omgebouwd hadden en te verhuizen naar de onbewoonde nationale parken, waar ze nieuwe cacaoplantages hebben opgezet. En dat heeft er gedeeltelijk voor gezorgd dat er momenteel een overaanbod heerst en dat de prijzen ingezakt zijn.

Er werd een oppervlakte oorspronkelijk tropisch regenwoud gekapt zo groot als Nederland om een hoeveelheid cacao te telen die overeenstemt met de consumptie in de Europese Unie.

Grondrechten in Ghana

Onduidelijke of verouderde regelgevingen in de landwetten kunnen verwoestende gevolgen hebben voor de boeren. Tot voor kort behoorden bijvoorbeeld de bomen (voor het bouwhout) die op de cacaoboerderijen geplant werden niet toe aan de boeren. Bijgevolg gaven de lokale hoofden of andere lokale overheden vaak aan de bosbouwbedrijven de toestemming om deze bomen op de plantages te kappen, waardoor er een groot deel van de cacaoboerderij vernield werd. In 2016 wijzigde de wet. De boeren kunnen nu deze bomen registreren, maar daarvoor moeten ze een complex en bureaucratisch proces doorlopen. Dit werkt ontmoedigend voor de boeren om te investeren in hun boerderijen, wat dan weer een obstakel vormt voor meer duurzame systemen.

Pensioenen en landbouwhervorming

Heel wat cacaoboeren worden ouder, maar dat betekent niet dat ze gespaard blijven van hard werk. De invoering van nationale pensioensystemen in West-Afrika, naar het voorbeeld van wat er gedaan werd in de jaren '60 en '70 in West-Europa met de beleidslijnen om de gronden te herverdelen, zou eventueel een oplossing kunnen bieden voor deze groep.

De oudere boeren zouden een levenslang pensioen kunnen krijgen. In ruil daarvoor zouden ze hun landbouwgronden afstaan aan de regering. De regering zou deze gronden dan kunnen gebruiken om landhervormingen door te voeren en nieuwe - grotere - boerderijen ter beschikking te stellen van de jongere generatie. Velen zouden kunnen gebruikmaken van deze boerderijen in plaats van zich te moeten gaan vestigen in de wouden die momenteel geklasseerd zijn. Aan dit systeem zou de voorwaarde kunnen gekoppeld worden dat de nieuwe boer zich ertoe moet verbinden om aan agrobosbouw te doen gedurende minstens de eerste jaren van de nieuw opgezette boerderij. Dit zou eventueel ook kunnen gecombineerd worden met een reeks technologische verbeteringen en voorlichtingsdiensten om de nieuwe boerderij te professionaliseren.

Alle betrokken partijen zouden voordeel halen uit een dergelijke oplossing. De oudere boeren zouden kunnen stoppen met werken, de jonge boeren zouden kunnen overschakelen naar moderne en professionele cacaoboerderijen, de beschermde wouden zouden ter beschikking gesteld worden voor herbebossing, de rendementen zouden stijgen en de regeringen zouden de middelen hebben om een nationaal landbouwbeleid mogelijk te maken om de overproductie in te perken.

Klimaatverandering

De laatste jaren hebben de weersomstandigheden een negatieve weerslag gehad op de cacao-oogst in de grootste cacaoproducerende gebieden ter wereld. Zo duurde de Harmattan – een droge wind vanuit de Sahara naar de Golf van Guinee – langer dan normaal en trof het zones die normaal gespaard blijven. De slechte weersomstandigheden zijn niet ongewoon, maar de opeenstapeling van deze gebeurtenissen gedurende de laatste jaren is frappant, waarbij er een sterk verband wordt opgemerkt tussen ontbossing en het uitblijven van neerslag. [19]

Door het verdwijnen van de wouden en de schaduwbomen is de impact van de klimaatverandering nog groter, met name in West-Afrika, waar de natuurlijke bosoppervlakte van Ghana, Ivoorkust en Burkina Faso met meer dan 70% verkleind is in de loop van de laatste dertig jaar.

De klimaatverandering – en meer bepaald de microklimaatverandering in West-Afrika – heeft al massale gevolgen voor de cacaoproductie. Het onderzoek dat gevoerd word door CIAT en andere instituten wees ook aan dat een groot deel van de cacaogronden van West-Afrika door de klimaatverandering in de komende decennia minder geschikt zullen worden voor cacaoproductie. [20]

Landdegradatie

Artisanale en kleinschalige goudwinning (EMAPE), of "Galamsey", is een groot probleem geworden in de Ghanese gebieden waar er aan cacaoteelt wordt gedaan. De laatste jaren is het aantal mijnwerkers – en de schade die ze berokkenen – enorm toegenomen. De prijsstijging van de mineralen en de moeilijkheid om de kost te verdienen met landbouw hebben geleid tot een bliksemsnelle groei van de artisanale en kleinschalige mijnsector in de hele wereld. Het gebruik van kwik om goud te winnen veroorzaakt enorme milieuschade; het vergiftigde afvalwater is noch drinkbaar noch bruikbaar voor irrigatie, en de afvloeiende besmette modderstromen die afkomstig zijn van de mijnen vernietigen ook nog eens de rivieren en meren.

In tal van cacaoproducerende gebieden waar er ook goud is, geven de boeren die geld nodig hebben de toestemming aan kleinschalige mijnwerkers om hun gronden te gebruiken in ruil voor een financiële compensatie. Hierdoor gaat er uiteraard nog meer grond verloren voor de cacaoteelt. Tot voor kort werkten ze vooral met schoppen en eenvoudige pannen, maar sommigen zijn nu al uitgerust met bulldozers, pompsystemen en stellen arbeiders te werk.

Ook Ivoorkust heeft hier meer en meer onder te lijden. Het aantal kleinschalige mijnwerkers neemt er niet alleen toe, maar bovendien vervuilen sommige rivieren uit Ghana dit buurland.

De bosbouw draagt eveneens bij aan ontbossing en aan landdegradatie. De cacaoboeren bezitten vaak niet de kaprechten van de bomen op hun grond. Onlangs werd er een kleine vooruitgang geboekt in Ghana, waar sommige cacaoboeren onlangs de rechten hebben verkregen over de niet-cacaobomen die op hun grond groeien. Dit was echter een werk van lange adem. Als we willen dat dit gebeurt op grote schaal, dan moet er een veel grotere steun komen aan de boeren en moet de daaruit voortvloeiende bureaucratie enorm vereenvoudigd worden.

Conclusies & aanbevelingen

Om de strijd aan te binden tegen ontbossing moeten de regeringen en de industrie verschillende grote elementen aanpakken. De nationale ontbossingsplannen zijn niet voldoende. Een wereldwijd moratorium over ontbossing dringt zich op om te verzekeren dat cacao evolueert van een slash and burncultuur naar een sedentair gewas. Dit moet gepaard gaan met een landhervorming en met beleidslijnen die als doel hebben om de agrobosbouw te stimuleren. Het is van essentieel belang dat de mensenrechten gerespecteerd worden bij de bescherming van de wouden. Gedwongen en gewelddadige uitzettingen horen niet thuis in een duurzame cacaosector.

Infrastructuur, overheidsuitgaven en corruptie

In de laatste jaren beweerden regeringen infrastructuren op te zetten in de landbouwgebieden. Deze investeringen zijn absoluut onontbeerlijk, want heel wat cacaoproducerende gebieden hebben een nakend tekort aan kwaliteitsvolle overheidsdiensten zoals scholen, wegen, gezondheidszorg, toegang tot de markt, en dergelijke, meer bepaald in West-Afrika. Volgens de verklaringen van de regeringen zijn er steeds meer wegen, ziekenwagens, scholen en voorlichtingsdiensten ter beschikking in de landbouwgemeenschappen.

Er is echter een kloof tussen de verklaringen en de werkelijk verleende diensten. Vorig jaar heeft de COCOBOD uit Ghana een bericht gepubliceerd over zijn project rond “cacaowegen”: heel wat contracten werden toegekend door ambtenaren aan hogere kosten dan wat de organisatie kon betalen, en voor minstens 30 van de 230 geselecteerde projecten was het onmogelijk om de begunstigde stad of gemeenschap te identificeren.[21] Op het ogenblik dat deze barometer gepubliceerd wordt, wordt de voormalige CEO van de COCOBOD gerechtelijk vervolgd voor verschillende corruptiezaken met betrekking tot verduistering van tientallen miljoenen dollars.

Deze voorbeelden komen allen uit Ghana, maar zijn symptomatisch voor een groter probleem dat alle cacaoproducerende landen treft. Het lijkt er namelijk op dat het overheidsgeld slecht wordt gebruikt. Maatregelen om de strijd aan te binden tegen corruptie worden slechts mondjesmaat ingevoerd. Over het algemeen worden misstanden alleen bekend nadat er een machtswijziging is na de verkiezingen, zoals de Ghanese voorbeelden hierboven aantonen.

Er bestaat weinig transparantie of verantwoording over de manier waarop de contracten worden toegekend aan de producenten en verwerkers, alsook over het feit of de lokale handelaren de juiste prijs aan de boer be-

talen. Hoewel er geen tastbare bewijzen zijn, weet iedereen dat de lokale handelaren in Ivoorkust regelmatig lagere prijzen dan de minimumprijs aan de boer betalen sinds het begin van de prijsval. In heel wat landen bedriegen handelaren bovendien vaak de boeren door hun weegschalen aan te passen alvorens ze de cacaozakken wegen.

Niet in de minste plaats door deze tekortkomingen hebben heel wat bedrijven rechtstreeks geïnvesteerd in lokale infrastructuren, zoals de opbouw van nieuwe scholen. Hoewel het makkelijk is om rekenschap af te leggen over deze inspanningen zijn de duurzaamheid op lange termijn en de impact van deze maatregelen vaak niet transparant.

Het is belangrijk om de leemtes in de governance in de cacaoproducerende landen aan te pakken en om een omvattende strategie uit te werken om de transparantie en de verantwoording in de cacaobevoorradingsketen te bevorderen.

Conclusies & aanbevelingen

Transparantie en verantwoording over overheidsuitgaven en ondersteuningsmaatregelen voor de cacaoboeren zijn noodzakelijk. Het is belangrijk voor de sector dat er een omvattende strategie wordt uitgewerkt om transparantie en verantwoording te bevorderen.

Wettelijke kaders

Vrijwillige samenwerking

De vrijwillige duurzaamheids initiatieven van cacao en chocolade bedrijven zijn niet voldoende om mensenrechtenschendingen en milieubederf te voorkomen. Er bestaan echter momenteel geen andere middelen, lijkt het. De nationale cacaoplatformen van de consumptielanden – zoals GISCO en de Nederlandse en Zwitserse platformen voor duurzame cacao – zijn gebaseerd op vrijwillige engagementen. De grote industriële samenwerkingen zoals Cocoa Action of Cocoa and Forests Initiative – alsook alle niet-verplichte standaarden zoals Fairtrade, UTZ en Rainforest – werken allemaal op basis van vrijwillige samenwerking. In consumptielanden bestaat er geen wettelijke drempel voor duurzaamheid. Hoewel er universele mensenrechten bestaan, zijn er heel weinig verplichte toepassingsmechanismen in de bevoorradingsketen. Daardoor kunnen heel wat uitbuiters in het systeem terechtkomen: bedrijven die geen veelomvattende doelstellingen hebben inzake duurzame ontwikkeling halen voordeel uit het feit dat anderen dit wel hebben.

Wetgeving

Voor de voornaamste uitdagingen voor de cacaoteelt zal er een wetgeving nodig zijn in de consumptielanden, waar zich bijna alle grote chocoladebedrijven bevinden, zowel op nationaal als op regionaal niveau (zoals de EU). Zo'n wetgeving zou tot doel moeten hebben om ervoor te zorgen dat de in deze landen actieve bedrijven verplicht zijn om de mensenrechten en het milieu in de hele wereld te respecteren, niet alleen in hun directe activiteiten, maar voor hun hele aanvoerketen. Dit zou impliceren dat er een proces van due diligence wordt ingevoerd om de gevolgen voor de mensenrechten te identificeren, voorkomen, verzachten en om rekenschap af te leggen over de manier waarop ze de gevolgen voor de mensenrechten aanpakken, overeenkomstig de VN-richtlijnen inzake bedrijfsleven en mensenrechten (UNGP). In deze context omvat due diligence een risicoevaluatie, maatregelen om eventuele mensenrechtenschendingen en milieuschade te voorkomen en uit te roeien, alsook een volledig verslag over de ingevoerde beleidslijnen en de genomen maatregelen. Bovendien zouden zowel de consumerende als de producerende landen juridische mechanismen moeten invoeren zodat de slachtoffers van mensenrechtenschendingen een uitweg kunnen hebben.

Gebrek aan harmonisatie

Momenteel werken minstens 14 EU-lidstaten aan nationale actieplannen – of hebben deze al afgerond - om de VN-richtlijnen inzake bedrijfsleven en mensenrechten uit te voeren. Andere landen werken eveneens aan programma's om de mensenrechten in de waardeketen te garanderen. Doordat deze inspanningen niet op elkaar zijn afgestemd, is het makkelijker voor de bedrijven die hun verantwoordelijkheden niet willen opnemen om campagne te voeren tegen de verplichte wetgeving of om achterpoortjes te vinden. De EU zou moeten proberen om op zijn minst de inspanningen die in Europa worden geleverd te coördineren om zo gelijkwaardige concurrentievoorwaarden te creëren.

Nationale wetgevingen

Sinds 2017 heeft de Franse regering de wet aangaande de waakzaamheidsplicht aangenomen die de multinationals in Frankrijk vanaf een bepaald aantal werknemers in hun bevoorradingsketen verplicht om preventiemechanismen in te voeren voor mensenrechtenschendingen. Momenteel onderzoekt de Nederlandse Senaat een wet inzake kinderarbeid, nadat deze werd goedgekeurd door de Tweede Kamer. In Zwitserland wordt in het Parlement een wet besproken over de verplichte due diligence inzake mensenrechten. De Duitse regering heeft een vrijwillig nationaal actieplan ingevoerd, dat in 2020 herzien zal worden. Als minstens 50% van de bedrijven met meer dan 500 werknemers geen verslag uitbrengen in het kader van dit nationaal actieplan zou er een wet kunnen aangenomen

worden om deze verslagen verplicht te maken. In 2016 werkte de Amerikaanse Senaat een leemte weg uit de Tariff Act van 1930 die het mogelijk maakte om producten te importeren die ingrediënten bevatten die het resultaat zijn van dwangarbeid wanneer de Amerikaanse productie de vraag van de lokale consumenten niet kon bijhouden. Hoewel de Britse wet van 2015 over moderne slavernij (UK Modern Slavery Act) vooral toegespitst is op slavernij en mensenhandel in het Verenigd Koninkrijk, eist deze wet van de grote bedrijven dat ze openlijk verslag uitbrengen over hun inspanningen om ervoor te zorgen dat hun leveranciers niet meer hun toevlucht nemen tot dwangarbeid. In Australië wordt er een gelijkaardige wetgeving ingevoerd in de vorm van een wetsontwerp over moderne slavernij.

Deze veranderingen op wetgevend vlak zijn positief en kunnen op lange termijn een collectieve impact hebben, maar ze zijn nog recent en de nadruk op due diligence kan leiden tot het ontbreken van corrigerende maatregelen wanneer er problemen worden vastgesteld. Bovendien zou het interessant zijn om te zien of en hoe deze regelgevende vereisten ten goede komen aan de kleinschalige cacaoboeren of hen uitsluiten.

VN-verdrag over mensenrechten

Daarnaast oefent een groep van Staten, die geleid wordt door Ecuador en Zuid-Afrika, druk uit binnen de Verenigde Naties om de vrijwillige richtlijnen af te schaffen en een verdrag in te voeren over de mensenrechten in de waardeketen. Dit stuit op hevig verzet van de geïndustrialiseerde landen. Ook de EU-lidstaten zijn tegen.

Conclusies & aanbevelingen

De vrijwillige initiatieven voor maatschappelijk verantwoord ondernemen van bedrijven zijn niet voldoende om mensenrechtenschendingen en milieubederf te voorkomen. Voor sommige grote uitdagingen is er wetgeving nodig in de landen waar de grootste bedrijven aanwezig zijn. Deze wetgeving zou moeten gebaseerd worden op de VN-richtlijnen inzake bedrijfsleven en mensenrechten (UNGP). Er dient een gemeenschappelijk proces gecoördineerd te worden, liefst op het niveau van de Europese Unie, of zelfs op het niveau van de Verenigde Naties.

Sectorale inspanningen

Meer dialoog, maar met weinig resultaat

Op een toenemend aantal mondiale conferenties en dialogen over cacao kunnen beleidsmakers en opinieleiders van de sector elkaar weerzien, ideeën uitwisselen en het eens worden over dringende kwesties. Steeds meer boeren en vertegenwoordigers van het middenveld nemen deel aan deze vergaderingen als sprekers en deelnemers. In bepaalde cacaoproducerende landen wordt er eveneens meer dialoog gevoerd. Ivoorkust heeft een partnerschapsplatform opgericht tussen de overheidssector en de privésector met werkgroepen en regelmatige bijeenkomsten. Ghana wil een gelijkaardig meerpartijeninitiatief nieuw leven inblazen. Indonesië, Peru en Ecuador houden al regelmatig vergaderingen met de spelers uit de sector. Er worden niet alleen meer en meer relevante spelers betrokken bij de debatten, de debatten zijn ook constructiever geworden. Er wordt naar oplossingen gezocht en de uitdagingen worden erkend, terwijl vroeger de problemen ontkend of geminimaliseerd werden. Hoewel dit een stap vooruit is, blijkt meer dialoog geen substantiële impact te hebben. De boeren zijn nog steeds arm, kinderarbeid is nog altijd wijdverspreid, ongelijkheid tussen man en vrouw blijft de regel in plaats van de uitzondering en milieubederf is een dagdagelijkse realiteit.

Noodvergaderingen

Na de prijsinzakking heeft de Internationale Cacao Organisatie (ICCO) een reeks noodvergaderingen belegd, waarop topvertegenwoordigers van de cacaoproducerende landen, de multinationals, de boerenorganisaties en het middenveld aanwezig waren. Hoewel deze snelle reactie initieel de indruk heeft gewekt dat er op korte termijn maatregelen zouden getroffen worden om de ergste effecten van de prijsval te verzachten, liep het proces vertraging op en werden er amper concrete maatregelen getroffen. De cacaoproducerende regeringsvertegenwoordigers vonden het voldoende om onrealistische intenties te formuleren om het probleem op te lossen van het overaanbod door de cacaoconsumptie in de producerende landen op te trekken. De vertegenwoordigers van de chocolade-industrie verklaarden dat ze geen enkel beleid of geen enkele praktijk collectief zouden veranderen, ondanks het duidelijke risico op meer armoede bij de cacaoboeren.

Gemeenschappelijke cacaocommissie

Onlangs richtten de Ivoriaanse en de Ghanese regering een gemeenschappelijke Cacaocommissie op. Dit nieuwe platform – gehost door de Afrikaanse ontwikkelingsbank – wil de cacaobeleidslijnen in de twee grootste cacaoproducerende landen ter wereld op elkaar afstemmen en hervormen. Een week later tekenden de presidenten van Ghana en Ivoorkust een akkoord om een grote samenwerking op poten te zetten om hun

cacaostrategieën te harmoniseren, waarbij er nationale minimumprijzen ingevoerd worden en het de bedoeling is om de bevoorrading te beheren. Hoewel het nog allemaal in de kinderschoenen staat, lijkt het erop dat volgende zaken deel uitmaken van deze maatregelen: harmonisatie van de productieprijzen, mechanismen voor buffervoorraden om zich te beschermen tegen de extreme marktvolatiliteit, een gemeenschappelijke strategie om de strijd aan te binden tegen het opgezwollen scheutenvirus en andere activiteiten met als doel om een omgeving te scheppen die gunstig is voor de politieke verandering. De vorige harmonisatiepogingen mislukten door een gebrek aan politieke wil en de nodige integriteit om ervoor te zorgen dat dergelijke samenwerkingen een succes worden. Desondanks zijn we voorzichtig verheugd over deze evolutie.

Cocoa Action

Toen Cocoa Action, het gemeenschappelijke platform rond duurzaamheidsstrategieën van de grote chocolade- en cacaobedrijven van WCF, enkele jaren geleden werd gelanceerd, werd dit onthaald als een eerste stap naar een onontbeerlijke pre-competititieve samenwerking. De deelnemende bedrijven zijn nu begonnen hun projecten en hun doelstellingen af te stemmen op de prestatiekernindicatoren, waardoor enkele zwakke punten van Cocoa Action aan het licht komen. Het platform evalueert de stijging van de productiviteit, maar de netto-inkomsten die verdiend werden met cacao kan men niet volgen. Als de bestaanslevensstandaard van de boeren niet gemeten worden in dit systeem zal Cocoa Action niet geloofwaardig zijn als instrument om de armoede in te perken. Cocoa Action legt alleen maar rekenschap af op collectief niveau, wat betekent dat er over de afzonderlijke activiteiten van de bedrijven niet gecommuniceerd wordt. Er bestaat een groot risico dat de uitbuiters of individuele bedrijven hun deel van de last niet op zich nemen. De draagwijdte van Cocoa Action laat eveneens te wensen over: het doel om 300.000 boeren te bereiken is slechts een fractie van het aantal boeren die leveren aan de bedrijven die lid zijn van Cocoa Action. Is Cocoa Action op de goede weg om dit doel van 300.000 boeren te bereiken? Dat is niet duidelijk. Uit de eerste verslagen over de vooruitgang zou blijken dat dat niet het geval is. Een ander verontrustend element is dat bepaalde spelers - zoals de regeringen, het middenveld en de boeren - enorm weinig input hebben gehad voor de werking en het concept van het systeem. Dit heeft geresulteerd in een aanzienlijke voorkeur voor benaderingen die door de industrie begunstigd worden. Om vooruitgang te kunnen boeken, is het essentieel om een meer inclusieve en meerpartijenbenadering aan te nemen.

Cocoa and Forests Initiative

In samenwerking met de World Cocoa Foundation, het Initiatief voor Duurzame Handel (IDH) en de Prins van Wales, kondigde de wereldwijde cacaosector in 2017 de oprichting van een nieuw platform tegen ontbossing aan: het Cocoa and Forests Initiative (CFI). De CFI is een platform tussen de industrie, de voornaamste geldschieters en de regeringen van Ghana en Ivoorkust. Tijdens de COP23 te Bonn in november 2017 verbonden alle partijen zich ertoe om de ontbossing in deze twee landen te stoppen, en individuele nationale actieplannen te ontwikkelen.

Dit is een belangrijke stap in een regio waar bijna alle wouden werden gekapt. Toch zou een wereldwijd moratorium over ontbossing voor cacao deel moeten uitmaken van het initiatief, om te garanderen dat er geen nieuw tropisch regenwoud meer gekapt wordt in de andere producerende landen. Cacao blijkt een grote factor te zijn voor ontbossing in Indonesië, Kameroen, Ecuador, Peru en elders.

Global Cocoa Agenda

Een van de voornaamste resultaten van de eerste Wereldcacaoconferentie in 2012 was de Global Cocoa Agenda (GCA). Dit is een stappenplan naar een duurzamere mondiale cacaosector, waarbij rollen, verantwoordelijkheden en acties gedefinieerd werden van alle belangrijke partijen betrokken bij de invoering van een duurzame cacaosector: producerende en consumerende regeringen, spelers uit de industrie, het middenveld en de boeren.

De GCA is absoluut niet perfect, maar met zijn bijlagen is het tot op het heden wel de meest volledige poging om te definiëren wat een “gedeelde verantwoordelijkheid” voor een duurzame cacaoproductie inhoudt. Hoewel samenwerkingen rond specifieke thema’s – zoals het Cocoa and Forests Initiative, het Harkin-Engel-framework of de gemeenschappelijke Cacaocommissie – veel verder gaan en ambitieuzer zijn, is het het enige programma dat tracht om de verschillende uitdagingen in de cacaosector en alle partijen te omvatten.

Zes jaar later bestaat er echter nog steeds geen passend opvolgingssysteem voor de GCA, waardoor heel wat partijen de geboekte vooruitgang en de genomen verantwoordelijkheden konden vervormen. De uitdagingen om een dergelijk kader in te voeren zijn niet zozeer technisch – het zou niet zo moeilijk mogen zijn om de respectievelijke acties te meten – maar eerder politiek. Transparantie en verantwoording zijn noodzakelijke maatregelen waarachter alle betrokken partijen zich dienen te scharen.

Onderzoek
In de vorige barometers hebben we vaak de nadruk gelegd op de noodzaak om over openbare, recente en betrouwbare gegevens te beschikken over onder andere het inkomen, de kostprijzen en kinderarbeid. Momenteel is een positieve tendens vast te stellen aangaande de publicatie van onderzoeken over onderwerpen zoals het inkomen van de boeren en de impact van certificering. Het is echter frappant om vast te stellen dat een groot deel van de beschikbare informatie verzameld en gefinancierd wordt door NGO's en ontwikkelingsorganisaties, terwijl tal van bedrijven volledige corpussen aan informatie bezitten en ze niet publiceren. De cacaosector zal nooit kunnen weten of de inspanningen voldoende zijn om de uitdagingen aan te gaan zolang het niet duidelijk is wat de precieze omvang is van de problemen.

Boerenorganisatie
De meeste inspanningen van de cacaosector bereiken slechts de boeren die al (min of meer) georganiseerd zijn in coöperatieven. De meeste cacaoboeren zijn echter niet georganiseerd en profiteren dus niet mee van de initiatieven. Er moeten sector-brede strategieën op punt gesteld worden om deze moeilijk bereikbare mensen te bereiken.

Harmonisatie
In dit hoofdstuk werden heel wat initiatieven en benaderingen beschreven. Deze activiteiten dienen op elkaar afgestemd te worden, in het bijzonder om een volledig geheel te definiëren van gemeenschappelijke indicatoren waarmee de impact en de vorderingen van de collectieve inspanningen objectief gemeten kunnen worden. Daarnaast moeten ze geüpdatet worden om ervoor te zorgen dat ze beantwoorden aan de huidige omgeving en dat ze voldoende ambitieus zijn.

Technische oplossingen voor een politiek probleem
De meeste huidige inspanningen om het inkomen van de boeren op te trekken spitsen zich toe op technische oplossingen (verhoging van de productie, diversificatie van de teelten, gebruik van agrochemische producten en nieuw teeltmateriaal, extra inspanningen om de landbouwtechnieken te verbeteren). De uitdagingen waarmee de cacaosector geconfronteerd wordt – en bijna alle andere tropische gewassen – zijn echter vaak niet van technische aard, maar komen voort uit macht en politieke economie, zoals de prijsvorming, de asymmetrische onderhandelingsmacht van de boeren, de ongebreidelde marktconcentratie van de multinationals en het gebrek aan transparantie en verantwoording.

Conclusies & aanbevelingen

Hoewel er meer dialoog gevoerd wordt binnen de cacaosector, heeft dit blijkbaar geen grote impact. Het aantal sectorale acties toont goed aan dat er nog grote problemen bestaan. Nationale, internationale, en specifieke thematische platformen bestaan naast elkaar. Deze moeten op elkaar afgestemd worden.

De meeste inspanningen in de cacaosector zijn gebaseerd op technische oplossingen. De uitdagingen waarmee de sector geconfronteerd wordt zijn echter vaak niet technisch, maar betreffen de macht en de politieke economie. Politieke problemen aanpakken met technische oplossingen zal niet leiden tot een duurzame cacaosector, maar enkel de reeds bestaande status quo versterken.

Ontwikkelingen in de producerende landen

Ivoorkust

Het Ivoriaanse debat over duurzaamheid werd de laatste tijd gedomineerd door twee grote onderwerpen: de prijsval van cacao en de ontbossing.

Begin april 2017 heeft de CCC de prijs die de boeren ontvangen moeten verlagen van 1.100 CFA-franken naar 700 CFA-franken per kilo (van ongeveer 1,77 US dollar naar ongeveer 1,13 US dollar per kilo)*. Maar volgens verschillende onofficiële getuigen werd de gewaarborgde prijs al sinds het begin van de prijzencrisis niet toegepast. De verlaging van de exporttaksen voor cacao heeft er eveneens toe geleid dat de Ivoriaanse regering met ongeveer 10% snoeide in de budgetten.** Om de prijsval aan te pakken werd er een grote reorganisatie doorgevoerd binnen de directie van de CCC en alle hogere kaderleden werden vervangen in de loop van het jaar 2017. Op het ogenblik dat we dit verslag schrijven, weten we nog niet wat dit voor gevolgen zal hebben voor het toekomstige engagement van de CCC voor een duurzame cacaosector.

---

* Wisselkoers in maart 2017

** De zaken werden er ook niet eenvoudiger op wanneer de Ivoriaanse regering op het moment van de prijsval en de verlaging van het inkomen uit cacao het hoofd moest bieden aan muiterijen binnen het leger (astronomische bedragen werden betaald) en aan grote stakingen van ambtenaren https://www.reuters.com/article/ivorycoast-economy/update-2-hit-by-falling-cocoa-prices-ivory-coast-slashes-budget-idUSL8N1HS29L

In samenwerking met het Cocoa and Forests Initiative, heeft de Ivoriaanse regering nu een actieplan opgezet om de strijd aan te binden tegen ontbossing. Het zal van essentieel belang zijn dat de regering de bescherming van de geïdentificeerde geklasseerde gebieden verzekert. Tegelijkertijd tonen de gewelddadige uitzettingen van kleine boerengemeenschappen uit de beschermde wouden, zoals bijvoorbeeld de tienduizenden boeren die verjaagd werden uit Mont Péko in juli 2016,[22] duidelijk aan dat de bescherming van de wouden hand in hand moet gaan met respect voor de rechten van de boeren wanneer de regering optreedt om het milieu te beschermen. Het lijkt erop dat de recente politieke veranderingen van de CCC de rol erkennen die Ivoorkust gespeeld heeft in het huidige overaanbod. Zo werd er bijvoorbeeld een moratorium ingevoerd over het teeltmateriaal voor het hele land en werd er een aanzienlijke oppervlakte aangeduid voor het kappen van cacaobomen. We weten echter nog niet wat er in de toekomst met deze gronden zal gebeuren.

Ghana

Na de verkiezingen eind 2016 die geleid hebben tot een regeringswissel ontsloeg de COCOBOD heel wat hogere kaderleden die beschuldigd werden van corruptie en fraude. De programma's die oorspronkelijk bestemd waren om de boeren in de cacaoproducerende regio's te ondersteunen, zoals het project voor de aanleg van wegen dat ondermijnd werd door corruptie, werden stopgezet of enorm beperkt. Hoewel dit goed is, is het wel van essentieel belang dat de bestrijdingsmaatregelen tegen corruptie gedurende het hele mandaat van deze regering worden aangehouden en dat ze niet alleen een politiek opportuun middel zijn om met een vorige regering te breken.

De COCOBOD en de Ghanese regering hebben meerpartijendiscussies georganiseerd over hoe het verder moet met de sector, waarbij er mogelijke beleidsveranderingen worden gesuggereerd inzake agrochemische producten, zaailingen en prijzen.

De prijsdaling heeft grote gevolgen gehad. Door een combinatie van termijnverkopen en een stabilisatiefonds dat zogenaamd gefinancierd werd doordat de cacaoprijzen in de voorgaande jaren hoger lagen, kon de COCOBOD een stabiele minimumprijs aanhouden tijdens de seizoenen 2016-2017 en 2017-2018. Hoewel dit een uitstekend middel is om de onmiddellijke effecten van de prijsvolatiliteit op de kleinschalige boeren op te vangen, stimuleert deze prijs de grensoverschrijdende smokkel vanaf Ivoorkust. Tegelijkertijd is dit een dure operatie. Het effect van een stabiele prijs in Ghanese cedi, de lokale munt, wordt beperkt door de sterke inflatie in Ghana. De COCOBOD en de Ghanese regering verliezen momenteel honderden miljoenen dollars omdat ze de kosten niet kunnen dekken en de belastingen niet kunnen innen zoals normaal het geval is.

Nigeria

De Nigeriaanse regering wil al enkele jaren de cacaoproductie verdubbelen of zelfs verdrievoudigen. Ondanks deze plannen bleef de cacaoproductie min of meer stabiel. De verantwoordelijke ministeries van de federale regering en de regeringen van de cacaoproducerende staten hebben geen geharmoniseerd beleid. Er bestaan plannen om een Cocoa Corporation of Nigeria (CCN) op te richten, wat voornamelijk zou geregeld worden door de privésector en de boeren zou helpen om een duurzame cacaoketen op te richten. Hoewel de Nigeriaanse partijen zich ervan bewust zijn dat er dringend nood is aan investeringen in de cacaosector om hier een welvarende economie van te maken, wordt er geen vordering gemaakt om de sector te hervormen door een gebrek aan duidelijkheid over de rollen en de verantwoordelijkheden.

Kameroen

De boeren op de geliberaliseerde cacaomarkt in Kameroen werden ook rechtstreeks getroffen door de cacaoprijsdaling. Net als in Nigeria wordt er een debat gevoerd of de regering al dan niet de markt moet hervormen. Momenteel wordt de verantwoordelijkheid verdeeld onder verschillende ministeries en overkoepelende organisaties van producenten, handelaren en exporteurs. De verschillende partijen roepen op tot een grote hervorming van het politieke kader van de cacaosector.

Ecuador

De cacaoproductie in Ecuador is significant toegenomen in de laatste jaren. Het land is nu de grootste producent van Latijns-Amerika. De vorige regering heeft het institutionele kader van de sector hervormd en ondersteunende beleidslijnen ingevoerd voor de boeren in een geliberaliseerd systeem. De regering hielp ook de lokale producenten om productiesites op te richten en om hun eigen chocolademerken te ontwikkelen. Heel wat cacaoboeren werken op gediversifieerde plantages en investeren in cacaovariëteiten met een hoog rendement. Bovendien produceert het land ongeveer twee derden van de wereldwijde fine/flavor cacao-oogst. De regering probeert de boeren te ondersteunen, maar de verafgelegen boeren hangen nog steeds af van de lokale handelaars die vaak relatief lage prijzen betalen. Dit is nog verergerd sinds de prijsdaling op de wereldmarkt. Na de verkiezingen midden 2017 kwam een nieuwe regering aan de macht. Op het moment dat we dit verslag schrijven weten we nog niet precies wat haar cacaobeleid inhoudt.

Peru

Peru is een relatief nieuwe speler op de internationale cacaomarkt. Het land kent een lange geschiedenis van cacaoproductie voor de lokale markten en heeft zijn productie de laatste jaren sterk opgedreven. Ook al is het nog een kleine speler ten opzichte van Ivoorkust en Ghana, zou het land in

de toekomst een grotere rol kunnen spelen op de cacaomarkt. De regering moedigt de boeren aan om hun cacaoproductie uit te breiden, met name dankzij een massale financiering van USAID, die in het kader van haar 'War on Drugs' ondersteuning biedt om de cocateelt te vervangen door cacao.

Indonesië

Ondanks het feit dat de Indonesische regering heeft aangekondigd de cacaoproductie massaal te willen verhogen – hun ambitie om de grootste cacaoproducent ter wereld te worden staat zwart op wit geschreven – daalde de de cacaoproductie de laatste jaren. De boeren krijgen een relatief hoog percentage van de cacaoprijs op de wereldmarkt, maar toch verlaten velen de cacaosector om zich te storten op meer winstgevende teelten of om iets helemaal anders te doen dan een landbouwactiviteit. Tegelijkertijd werd de lokale cacaoverwerkingsindustrie gestimuleerd door een taks op de export van rauwe cacaobonen, wat de vermalingsbedrijven ertoe aangezet heeft om fabrieken ter plaatse op te richten. Vandaag is er een overcapaciteit aan vermalingsfabrieken in Indonesië. Om de cacaoverwerkingsindustrie leefbaar te houden, is het land nu een nettocacao-importeur, in het bijzonder van bonen uit West-Afrika.

Stijgende cacaoproductie:
Wereldwijde overproductie / Stijgende oogst in Côte d'Ivoire

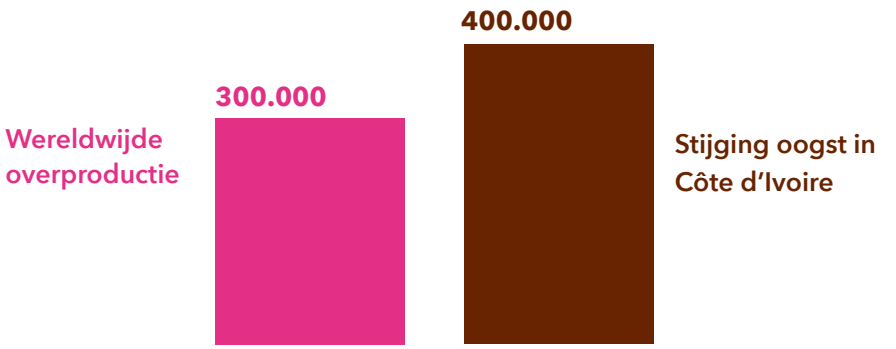

Metrieke ton

Bron: ICCO, Quarterly Bulletin of Cocoa Statistics

Conclusies & aanbevelingen

De producerende landen zouden hun cacaobeleid op elkaar moeten afstemmen – met een beter beheer van het aanbod en een holistisch landbouwbeleid – om betekenisvolle verbeteringen te waarborgen voor cacaoboeren. Transparantie en betrouwbaarheid zijn de kernprincipes voor deze harmonisatie.

Ontwikkelingen in de consumptielanden

West-Europa, de Verenigde Staten en Australazië zijn niet alleen de grootste consumptielanden; bijna alle zetels van de cacao- en chocolademultinationals zijn daar ook nog eens gevestigd. Daarom spelen deze regio's een dubbel zo belangrijke rol om ervoor te zorgen dat de cacaosector de mensenrechten respecteert en het milieu beschermt.

Bewustwording bij consumenten

De laatste tien jaar werden consumenten meer en meer bewust gemaakt rond omstandigheden in de cacaoproductie. Dankzij talrijke campagnes, in het bijzonder over kinderarbeid en onlangs ook nog over ontbossing, zijn de media en publieke bewustwording de grootste drijfveren om te evolueren naar (betere) normen en certificering in de chocolade-industrie. Tegelijkertijd loopt men het risico dat deze campagnes de onderliggende redenen van kinderarbeid en ontbossing, zoals armoede en het gebrek aan infrastructuur, te veel vereenvoudigen. Voor deze uitdagingen is er een veelzijdige aanpak nodig.

Nationale platformen

Nationale platformen zijn een waardevol instrument gebleken om de dialoog tussen de verschillende partijen binnen de volledige waardeketen aan te wakkeren. De chocolade-industrie omvat echter heel veel wereldwijde en regionale spelers. Bijgevolg zou men er goed aan doen om meer de nadruk te leggen op meerpartijendiscussies op Europees en wereldwijd niveau. Een dergelijk transparant en doeltreffend initiatief zou het voor de nationale platformen makkelijker kunnen maken om ervaringen uit te wisselen. Dialoogplatformen zijn echter een grote financiële slokop en vergen veel personeel. Daarom is het vaak moeilijk voor de NGO's om deel te nemen en worden ook de boeren uitgesloten, terwijl de bedrijven over het algemeen wel over deze middelen beschikken. Dialoogplatformen zijn geen doel op zich. Ze zijn enkel de moeite waard als ze leiden tot een echte verandering op het terrein.

Het grootste en meest actieve nationale platform is het German Sustainable Cocoa Initiative (GISCO). Ook al is het het meest actieve platform, toch ontbreekt het nog duidelijk aan ambitie. Zijn enige gekwantificeerde doelstelling bestaat eruit om de hoeveelheid gecertificeerde cacao te verhogen naar 70% tegen 2020. Zijn pilootproject in Ivoorkust, Pro Planteurs, gebruikt veel middelen, maar het is niet zeker of dit programma de gewenste resultaten zal opleveren en of het als voorbeeld kan dienen voor een allesomvattende aanpak.

Het Nederlandse nationale platform "Choco Working Group" liep jaren geleden op kop, maar heeft zijn activiteiten aanzienlijk ingeperkt. Het

platform concentreert zich voornamelijk op een 100% gecertificeerde cacaoconsumptie tegen 2025. De groep evalueert momenteel hoe men de Choco Working Group nieuw leven kan inblazen en wat dat zou betekenen op het vlak van ambities, organisatie en acties. De vraag blijft nog of de Choco Working Group een toegevoegde waarde kan leveren aan de leden boven op de andere (internationale) meerpartijenplatformen waar de partijen vaker bij elkaar komen en die meer doelgerichte en doeltreffende uitwisselingen hebben.

Onlangs werd er een Zwitsers platform voor duurzame cacao opgericht. Het gebrek aan ambitie is echter teleurstellend, gelet op het belang en de omvang van de Zwitserse chocoladesector op wereldschaal. In plaats van zich te concentreren op de waardeketen van de Zwitserse bedrijven beperkt het platform zijn duurzaamheidsdoelstellingen tot de cacaoproducten die fysiek worden geïmporteerd in Zwitserland en verliest daarbij de cacao uit het oog die onderhandeld, bewerkt en verwerkt wordt tot chocolade door Zwitserse bedrijven in het buitenland. Bovendien geeft het platform geen definitie van "duurzame cacao" en verbindt het zich er niet toe om de belangrijkste problemen uit de sector aan te pakken.

Het is teleurstellend te moeten vaststellen dat er nog altijd geen betekenisvolle gecoördineerde actie bestaat over de maatregelen die heel wat andere grote Europese consumptie- en productielanden moeten nemen zoals België, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Italië.

In de Verenigde Staten zet het ministerie van Arbeid zijn activiteiten binnen de Coördinatiegroep voor kinderarbeid in de cacao (CLCCG) voort. Deze groep geeft ieder jaar een overzicht van de vooruitgang die de bedrijven hebben geboekt in de strijd tegen kinderarbeid. De CLCCG heeft nu de Universiteit van Chicago de opdracht gegeven om een onderzoek te voeren naar de incidentie van de ergste vormen van kinderarbeid in de cacaoproductie in West-Afrika. Het is weinig waarschijnlijk dat de Verenigde Staten in de nabije toekomst een nationaal platform zouden oprichten, zoals bepaalde Europese landen. Green America en het International Labor Rights Forum hebben zo'n initiatief voorgesteld, maar de Amerikaanse chocoladebedrijven geven er de voorkeur aan om samen te werken via Cocoa Action, hoewel dit geen meerpartijenproject is.

Detailhandel

De retail speelt om drie redenen een cruciale rol bij de inspanningen om de cacaosector duurzamer te maken. Ten eerste oefenen ze veel druk uit op de chocoladeproducenten, doordat ze proberen om zo laag mogelijke prijzen te bekomen; dat druist in tegen de noodzaak om een hogere prijs te betalen voor cacao aan de boer en om meer te investeren in de

duurzaamheid. Ten tweede wordt cacao steeds meer verkocht onder privélabels van groothandelaars; ze worden zelf ook chocoladebedrijven. Zo komt in Duitsland bijvoorbeeld, de grootste markt van Europa, ongeveer één derde van de chocoladeverkoop van privélabels.[23] Ten derde, zoals we ook al hadden aangehaald in de vorige cacaobarometer, strijken de kleinhandelaars een belangrijk deel van de winst op uit de cacaowaardeketen; ze moeten eveneens hun verantwoordelijkheden opnemen.

Het is een uitdaging om de kleinhandelaars te betrekken bij de wereldwijde discussies over cacao. Veel van hen zijn immers grote spelers op nationaal en regionaal niveau, maar niet op wereldniveau. Toch zouden de kleinhandelaars zich er meer bewust van moeten zijn dat de lokale – maar universele – druk op de chocoladeprijs een groot probleem vormt in het wereldwijd debat over armoede onder de boeren en dat ze mede verantwoordelijk zijn voor de problemen in de cacaobevoorradingsketen. Ze zouden moeten betrokken worden bij het debat en hun verantwoordelijkheid moeten opnemen, niet alleen op nationaal vlak, maar ook op wereldwijd niveau.

Handelsakkoorden

De meeste grote cacaoproducerende landen, zoals Ivoorkust en Ghana, hebben economische partnerschapsovereenkomsten (EPA's) afgesloten met de Europese Unie. Deze bilaterale handelsakkoorden worden in twijfel getrokken, aangezien de EU ze gebruikt om de markten van de voormalige kolonies van enkele leden te openen. De cacaoproducenten en –verwerkers profiteren van deze akkoorden, die hen vrije toegang geven tot de Europese markt. De landen die weigerden om deze handelsakkoorden te tekenen ondervinden geen problemen voor de rauwe cacaobonen, maar wel voor de verwerkte cacaoproducten. De Nigeriaanse producenten bijvoorbeeld betalen douanerechten tot 6,1% voor cacaoproducten. Door de hevige concurrentie in de vermalingssector en de kleine marges worden de Nigeriaanse vermalers min of meer uitgesloten van de Europese markt. De landen die geen deel uitmaken van de EPA-systemen, zoals Ecuador en Peru, ondervinden gelijkaardige problemen.

Conclusies & aanbevelingen

Consumptielanden zijn niet alleen belangrijk vanwege hun consumptie, maar ook omdat daar de grote cacao- en chocolademultinationals gevestigd zijn. Platformen over nationale strategieën moeten kunnen leiden tot een echte verandering, en niet alleen tot meer dialoog. Er zou een betere transnationale harmonisatie moeten zijn om echt het verschil te kunnen maken. Kleinhandelaars moeten veel meer betrokken worden bij de wereldwijde cacaodialoog.

3. **Certificering**

Certificering

Geproduceerd/verkocht als gecertificeerd

(gegevens uit een vragenlijst)

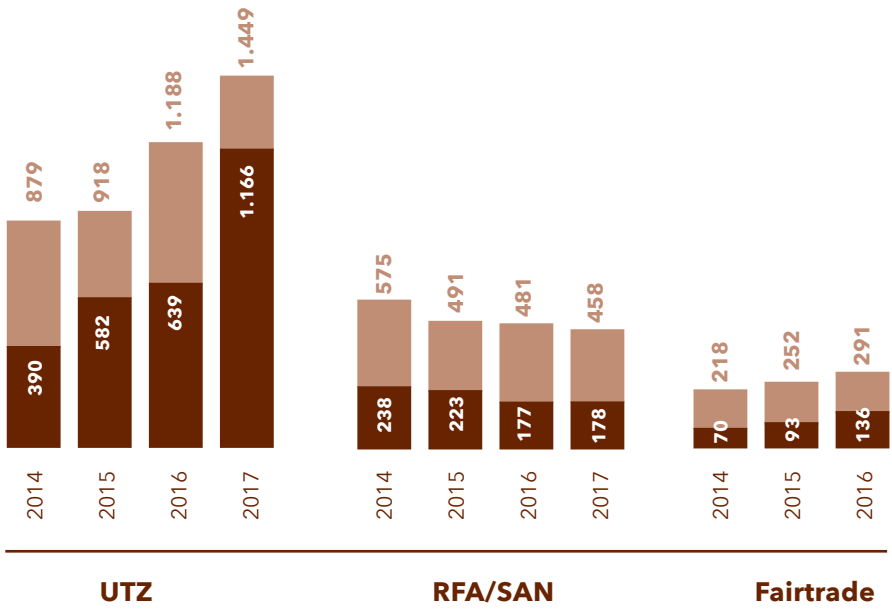

Wanneer je enige gereedschap een hamer is, zie je overal spijkers. Voor lange tijd leek men enkel zijn toevlucht te kunnen nemen tot certificering om de cacaosector duurzaam te maken. Vandaag heeft de sector veel meer mogelijke maatregelen ter beschikking, doordat er nu meer inspanningen geleverd worden, en er meer gegevens, studies en ervaringen voorhanden zijn. Bovendien beginnen de standaardiseringsorganisaties hun activiteiten te diversifiëren en zijn ze meer betrokken bij het ontwikkelen van vaardigheden en belangenbehartiging. Alle standaardiseringsorganisaties zijn nauw betrokken bij het debat over een leefbaar minimuminkomen en voeren onderzoek naar de manier waarop dit bereikt kan worden.

De termen “gecertificeerde cacao” en “duurzame cacao” worden vaak nog – ten onrechte – door elkaar gebruikt, in het bijzonder in de duurzaamheidsdoelstellingen van verschillende nationale platformen en grote bedrijven. Hoewel certificering een belangrijke stap kan zijn voor de bedrijven om hun bevoorradingsketen te verbeteren, toch is er veel meer nodig dan dat om duurzaam te kunnen worden, zoals gemeenschappelijke inspanningen met andere bedrijven en een sterke inzet van de regering.

Standaarden en een leefbaar inkomen

Geen enkele standaard heeft significant kunnen bijdragen tot een leefbaar inkomen voor de boeren, of hen uit de structurele armoede kunnen halen. Het gemiddelde inkomen van de gecertificeerde cacaoboeren ligt weliswaar ietsje hoger, maar de totale impact is relatief klein. De gemiddelde gecertificeerde cacaoboer blijft arm. [24] [25] [26] [27] [28]

Hoewel de standaardiseringsorganisaties zich bewust zijn van deze problemen worden ze onder druk gezet door de concurrentie tussen de bestaande systemen. De chocoladebedrijven en de kleinhandelaars hebben de neiging om te kiezen voor het goedkoopste label, waarbij ze de mogelijke negatieve gevolgen van deze prijsdruk vergeten. De slag om gecertificeerde volumes heeft er niet toe geleid dat de lat werd hoger gelegd.

Bovendien hebben de standaardiseringsorganisaties geen enkele rechtstreekse controle op een hele reeks variabelen die belangrijk zijn voor de boeren om in hun levensonderhoud te voorzien, met name toegang tot infrastructuren (scholen, gezondheidszorg, wegen en toegang tot markten, enz.), de kwaliteit en de toepassing van de landwetgevingen, de beschikbaarheid van productiemiddelen, enz.

Fairtrade

Fairtrade is de enige van de drie grote standaarden die een minimumprijs definieert (van 2.000 US dollar per ton als exportprijs). Met de prijsinzakking van 2016-2017 heeft Fairtrade enkele maanden de minimumprijs moeten activeren in Ivoorkust, voor de eerste keer in tien jaar tijd. Dat betekent dat de minimum Fairtradeprijs zeer waarschijnlijk veel te laag is om de boeren uit de armoede te houden. Naast de minimumprijs is Fairtrade ook de enige van de drie die een vaste premie van 200 US dollar per ton heeft, waardoor de boeren een zekere bescherming genieten, gelet op hun zwakke onderhandelingspositie helemaal onderaan de bevoorradingsketen.

Fairtrade begint nu aan de laatste fase van een diepgaande en noodzakelijke revisie van de prijsbepalingssystemen van cacao. Bij deze revisie worden zowel de gewaarborgde minimumprijs en de premies kritisch geëvalueerd, want de onderzoeken van Fairtrade tonen aan dat de gemiddelde cacaoboer in Ivoorkust slechts 37% van een leefbaar inkomen verdient, en dat het mediane percentage nog veel lager ligt (25%).[29] Dat Fairtrade ervoor gekozen heeft om deze studie te voeren en de resultaten ervan te publiceren betekent een grote stap voorwaarts. Andere standaarden worden aangemoedigd om hun voorbeeld te volgen.

UTZ/Rainforest

De twee andere grote cacaostandaarden, UTZ en Rainforest Alliance, fuseerden in januari 2018 en zullen hun activiteiten voortzetten onder de naam Rainforest Alliance. Tegen midden 2019 zullen de twee standaarden actief zijn onder één enkele standaard die nog moet bepaald worden. Deze fusie is het ideale moment om de instrumenten en nieuwe strategieën op punt te stellen om ervoor te zorgen dat een leefbaar inkomen voor gecertificeerde boeren werkelijkheid wordt. Noch UTZ, noch Rainforest hebben systemen om de boeren te beschermen tegen de marktschommelingen, zoals de huidige prijzencrisis. De nieuwe standaard zou zich kunnen inspireren op Fairtrade, met vaste premies en minimumprijzen. Hij zal verder moeten gaan dan enkel landbouwoplossingen voor te stellen; hij zal het machtsonevenwicht in de bevoorradingsketen moeten aanpakken, en meer bepaald de prijsbepaling van cacao, om een leefbaar inkomen te garanderen voor de kleine cacaoboeren.

CEN/ISO

Na jaren van ontwikkeling is de wereldstandaard CEN/ISO nu bijna klaar. Tijdens een wereldwijde stemming later dit jaar zal de standaard worden goed- of afgekeurd. Heel wat elementen van deze standaard zijn inmiddels overgenomen in de andere standaarden of in bedrijfsstandaarden. De vraag blijft echter of en hoe deze CEN/ISO-standaard in de praktijk zal gebruikt worden, want er is geen centrale organisatie die verantwoordelijk is voor de uitvoering ervan.

Bedrijfsstandaarden

Sommige bedrijven zoals Hershey's en Mars blijven zich ertoe verbinden om te komen tot 100% certificering en koppelen daaraan vaak extra duurzaamheidsprogramma's. Andere bedrijven kiezen er vandaag voor om hun eigen interne programma's voor duurzame ontwikkeling uit te werken, zoals het programma Cocoa Life van Mondelēz, dat de Fairtrade-certificering in Ghana heeft vervangen.

Het is positief dat bedrijven zelf eigenaar worden voor duurzaamheidstoezeggingen, in plaats van de verantwoordelijkheid over te dragen aan een standaardiseringsorganisatie. Dat brengt echter ook bezorgdheden met zich mee, vooral wat betreft de transparantie en betrouwbaarheid van de verslagen, waardoor de boeren – die al in de greep zijn van een asymmetrische machtsverhouding met hun kopers – nog afhankelijker worden van de grote cacaobedrijven.

Onderdelen van Certificering

In de kritiek op certificering worden verschillende delen van het systeem vaak ten onrechte door elkaar gebruikt of beschouwd als één enkel bedrijf. Het eerste onderdeel zijn de standaardiseringsorganisaties (zoals Fairtrade, UTZ of Rainforest Alliance/SAN) stellen een standaard op voor cacao en definiëren daarbij de criteria voor een duurzame cacaoproductie. Het tweede deel zijn de controle-instanties, die een controle uitvoeren om te garanderen dat de standaardcriteria nageleefd worden. Het derde deel zijn de cacaobedrijven die gecertificeerde cacao kopen. Het vierde onderdeel is de marketingsorganisatie, die samen met de standaardiseringsorganisatie het label promoot.

Premies

Hoewel gecertificeerde boeren een netto-inkomen verdienen dat slechts ietsje hoger ligt dan dat van anderen, maken de premies wel degelijk verschil voor de de coöperatieven waarvan de boeren lid zijn. Alleen al daarvoor blijft certificering een belangrijk instrument, op voorwaarde dat het de coöperatieven versterkt en hen niet afhankelijk maakt van de kopers en hun visie op duurzaamheid.

Een van de grootste uitdagingen is om te weten hoe coöperatieven en certificering niet enkel de reeds georganiseerde boeren kunnen bereiken, maar ook de moeilijkst te bereiken en meer afgelegen boeren. Het zou makkelijker zijn als alle gecertificeerde cacao zo verkocht kon worden, en dus aan een hogere prijs. Afhankelijk van de standaard wordt tussen de 20% en 60% van de cacao die als gecertificeerde cacao werd geproduceerd niet verkocht als gecertificeerde cacao.

Veel beloven / Weinig resultaat

Het is van essentieel belang dat de standaarden waken dat er in hun communicatie naar de consument geen te grote verwachtingen worden geschept waaraan men niet kan voldoen. Over onderwerpen zoals het terugdringen van armoede of naleving van de mensenrechten, blijkt er een kloof te bestaan tussen wat consumenten verwachten te kopen en wat de standaarden redelijkerwijs zouden kunnen beweren te verkopen. Aan het begin van de bevoorradingsketen bestaat er ook vaak een kloof tussen de verwachtingen van de boeren en de werkelijkheid. Wanneer er niet aan de verwachtingen voldaan wordt, kan dit leiden tot een algemene teleurstel-

Bedrijven:
Gecertificeerde cacao* / Cacao gebruikt in 2017[1]

** zertifiziert oder verifiziert aus eigenen Projekten*

Handelaars/Verwerkers

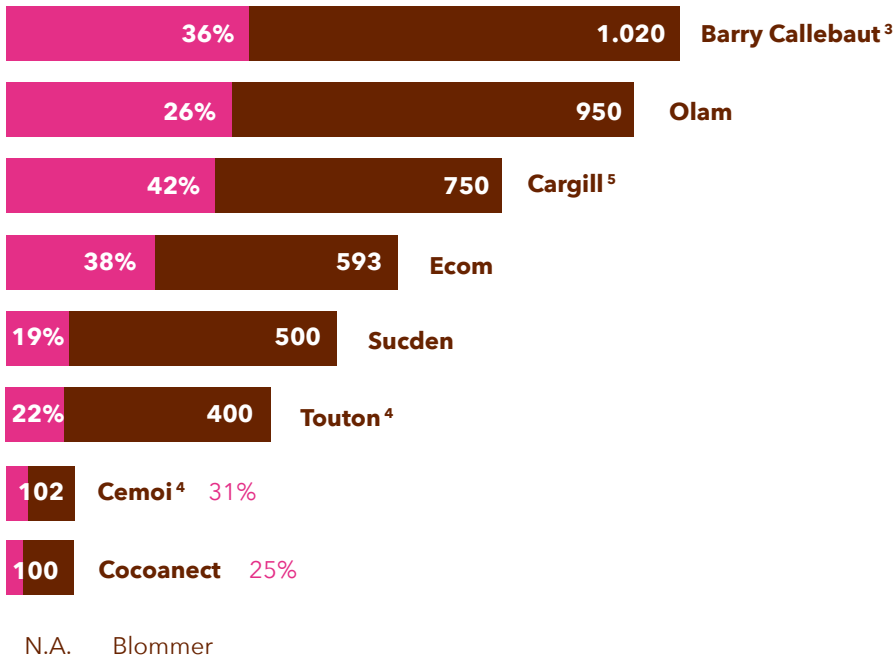

Chocoladeproducenten

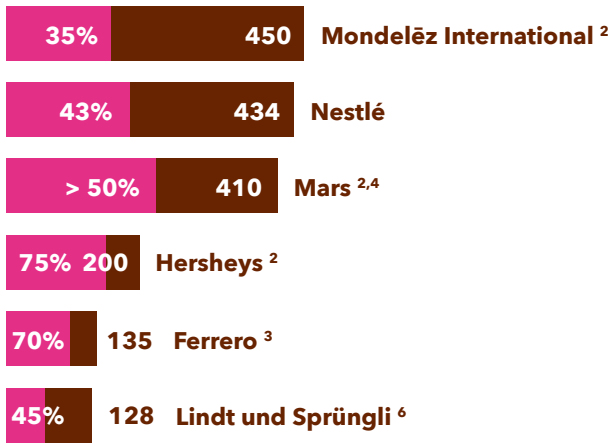

(1) de meeste bedrijven verwijzen naar de ICCO-conversiepercentages: cacaoboter 1,33, cacaomassa 1,25, cacaopoeder en cacaocake 1,18

(2) schatting cacaovraag

(3) 01/09/2016-31/08/2017

(4) 2016

(5) 01/06/2016 – 31/05/2017

(6) traceerbaar en verifieerbaar

ling die de hele sector schade berokkent. Certificering zou veel transparanter moeten kunnen worden, zowel naar de consumenten toe als naar de boeren en de coöperatieven.

Conclusies & aanbevelingen

Alle standaarden zouden een leefbaar inkomen moeten opnemen als sleutelvereiste in hun gedragscodes. Ze zouden eveneens een minimumprijs moeten bevatten die de boeren ontvangen – op basis van de berekeningen van het leefbaar inkomen. Dit zou kunnen gepaard gaan met een flexibele premie. Tegelijkertijd zouden boeren voor het bedrag van hun premie niet mogen afhangen van hun onderhandelingsmacht. Voorts zou het interessant kunnen zijn om na te gaan of de standaarden een due diligence op het vlak van mensenrechten zouden kunnen vereisen in de gedragscodes van handelaars. Zolang er geen wetgeving bestaat, zou het interessant kunnen zijn om van de bedrijven of de kleinhandelaars die een product met een certificeringslabel willen verkopen, te eisen dat ze op zijn minst het leefbaar inkomen respecteren en de due diligence inzake mensenrechten.

4. Naar een leefbaar inkomen

Naar een leefbaar inkomen

Een leefbaar inkomen is een mensenrecht.* We weten echter nog steeds niet zeker hoeveel een gemiddeld gezin cacaoboeren vandaag verdient of wat ze zouden moeten verdienen om in hun levensonderhoud te kunnen voorzien. De laatste jaren werden verschillende nieuwe studies gepubliceerd. De – in het beste geval onvolledige - berekeningen uit de vorige cacaobarometers kunnen nu verduidelijkt worden door gegevens uit onderzoeken op het terrein. Daarmee kunnen er nieuwe berekeningen van het inkomen gemaakt worden. Helaas is de belangrijkste conclusie uit deze berekeningen nog altijd dat de meeste cacaoboeren onder de armoedegrens leven.

Armoede

Armoede ligt aan de oorsprong van bijna alle problemen waarmee de cacaosector geconfronteerd wordt, zoals kinderarbeid, ontbossing, ondervoeding van kinderen, en een hele reeks andere problemen. De grootste uitdaging waarvoor de cacaosector dus staat is het uitroeien van armoede. Een van de belangrijkste vertrekpunten, zoals wij al jaren aanbevelen, is een gemeenschappelijke strategie voor een leefbaar inkomen.

Gegevens toegankelijk voor het publiek

Steeds meer bedrijven definiëren prestatiekernindicatoren (KPI) voor een duurzamere cacaobevoorrading. Een belangrijke volgende stap is om de kloof tussen de huidige situatie en wat er gedefinieerd wordt als duurzaam

---

* Het voorwoord van het oprichtingsdocument van de Internationale Arbeidsorganisatie in 1919 verklaart de noodzaak van een “loon dat een redelijke levensstandaard verzekert, zoals begrepen in hun tijd en in hun land”. De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens stelt dat een “billijke en toereikende bezoldiging” een basisrecht is, niet alleen voor de werknemer, maar ook voor zijn gezin (VN 1948 : artikel 23 (3)). Het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele rechten van de VN is nog specifieker en stelt dat “een waardig bestaan voor hen en hun familie” een basisrecht is (VN 1966 : artikel 7). Bovendien stellen de VN-richtsnoeren inzake bedrijfsleven en mensenrechten dat de regeringen verplicht zijn om de mensen te beschermen tegen mensenrechtenschendingen en dat de bedrijven deze rechten moeten respecteren (VN 2011).

te identificeren. Slechts weinig onderzoeken over deze kloof zijn toegankelijk voor het publiek. Vaak bestellen bedrijven studies, maar verspreiden ze er de resultaten niet van. Wanneer ze wel worden gepubliceerd – zoals het onderzoek van Barry Callebaut in 2017 naar het inkomen van de boeren en de recente analyse van Fairtrade over het leefbaar inkomen – wordt het echter duidelijk dat het verschil tussen de huidige situatie en de gewenste situatie groot blijft.

Prestatiekernindicatoren over het inkomen en de armoede

Een deel van de vragenlijst die de auteurs van de cacaobarometer naar de grootste cacao- en chocoladebedrijven stuurden betrof de vraag of ze "het inkomen van de boeren en/of het inperken van de armoede onder boeren" als prestatiekernindicatoren (KPI) hadden opgenomen. Als we dit vergelijken met de voorgaande barometers, zien we deze keer dat verschillende bedrijven hun KPI en becijferde resultaten hebben meegedeeld. We kunnen deze cijfers niet valideren zonder toegang te hebben tot de desbetreffende databanken, maar het feit dat ze bestaan en dat ze gedeeld worden, geeft aan dat er toch een deel van de grote bedrijven nu erkent dat er een kloof bestaat tussen het huidige inkomen van de boeren en een leefbaar inkomen, of op zijn minst een minimuminkomen, overeenkomstig de armoedecriteria van de Wereldbank.

Prijs

Het is overduidelijk dat de huidige cacaoprijs te laag ligt om de kloof te kunnen dichten tussen het huidige inkomen en een leefbaar inkomen. Veel werknemers uit bedrijven geven dit off the record ook toe. Handelaars en cacaoverwerkers gaven bijvoorbeeld aan de auteurs toe dat ze wisten dat de cacaoprijs heel wat hoger zou moeten liggen. Voor een oplossing kijken velen echter nog altijd naar de markt. Hoewel ze het probleem erkennen, benadrukken handelaars en cacaoverwerkers nog vaak dat ze hun prijzen enkel zullen verhogen als de chocoladebedrijven zullen betalen voor hogere bevoorradingskosten. Heel wat chocoladebedrijven steken ondertussen de schuld op de prijsdruk op de retail. Dit debat zit al meer dan tien jaar muurvast.

Definitie van een leefbaar inkomen

Een leefbaar inkomen is het netto-inkomen dat een gezin zou moeten verdienen om alle leden een waardige levensstandaard te bieden. Dat omvat: voeding, water, onderdak, onderwijs, gezondheidszorg, vervoer, kledij en andere basisbehoeften, inclusief reserves voor onvoorziene omstandigheden. Het wordt gedefinieerd als een netto-inkomen. De kosten die voortvloeien uit de landbouw zijn dus inbegrepen in deze berekening.*

Variabelen met een effect op het inkomen

De boeren en de volwassen leden van een gezin kunnen een aantal dagen per jaar werken. Het inkomen dat ze uit deze arbeid verkrijgen hangt af van een aantal beslissende factoren. Het rendement per hectare, de grootte van de velden en, uiteraard, de prijs van de oogst bepalen of een boer voldoende verdient om zijn gezin te kunnen onderhouden. Al deze elementen moeten in acht genomen worden om een toereikend inkomen te verzekeren. Het zou vreemd zijn te verwachten dat een boer uit de armoede kan geraken met een zeer lage productiviteit, maar tegelijkertijd zou het onredelijk zijn dat hij zich een gigantisch rendement als doel moet stellen om een waardig leven te kunnen leiden. Er zijn immers beperkingen voor een hoger rendement, zoals onaanvaardbare hoeveelheden pesticides, een onrealistische hoeveelheid extra werk of onhaalbare eisen in termen van krediet en financiering. De variabelen rendement, grond en prijs omvatten een hele reeks uitdagingen die in hun geheel moeten aangepakt worden.

Rendement

Boeren moeten ondersteund en aangemoedigd worden om hun rendement te verhogen. De grootste uitdaging om het rendement te verhogen is te weten hoe dit op duurzame wijze kan gestimuleerd worden, zonder dat dit de andere nodige interventies belemmert.

Het is duidelijk dat bedrijven hun strategie fundamenteel moeten aanpassen. Ze moeten niet alleen een eenzijdige productiviteitsstijging bevorderen, maar ook het netto-inkomen - en niet het aantal bonen per hectare - als belangrijke maatstaf gebruiken. Dit moet gepaard gaan met een alge-

* Definitie van een leefbaar inkomen van de “Praktijkgemeenschap” van GIZ, ISEAL en Sustainable Food Lab.

mene diversifiëring – in het bijzonder van de agrobosbouw – en met een beperkt en verstandig gebruik van agrochemische producten. De regeringen spelen een uiterst belangrijke rol om een geïntegreerd landbouwbeleid en degelijke overheidsinfrastructuren te waarborgen zoals toegang tot de markten en de voorlichtingsdiensten.

Door een hoger rendement hoeft er een minder grote oppervlakte beplant te worden met cacaobomen. Deze zones zouden dan voor verschillende gewassen gebruikt kunnen worden (zie hieronder) of voor het heraanplanten van natuurlijke wouden om de biodiversiteit te herstellen en bepaalde negatieve effecten van ontbossing te beperken.

Nettowinst als belangrijkste maatstaf en niet het rendement

Hoewel het belangrijk is, is de verhoging van het rendement niet het wondermiddel dat de problemen uit de cacaosector zal oplossen, in tegenstelling tot wat bedrijven vaak geloven. Zoals de huidige prijsdaling heeft aangetoond, is het niet voldoende om te rekenen op een verhoging van het rendement om de inkomensproblemen op te lossen. Een hoger rendement kan positief bijdragen tot een hoger inkomen voor de boeren, op voorwaarde dat de prijzen niet dalen en dat de financiële kosten en arbeidskosten niet sneller stijgen dan dat een hoger rendement kan compenseren. Een hogere totaalproductiviteit van alle cacaoboerderijen zal het huidige overaanbod op de wereldmarkt alleen nog maar aanscherpen, waardoor er nog minder aandacht aan zal besteed worden. Een hoger rendement vereist eveneens meer investeringen en arbeidskrachten. Zelfs aan de prijzen van vóór de inzakking waren heel wat boeren te arm om te investeren in een duurzamere en productievere cacaoteelt.

Cocoa Action en productiviteit

Voor de industrie is het stimuleren van het rendement een manier om een toekomstige stabiele en goedkope cacaobevoorrading te verzekeren. Het is dus niet verbazingwekkend dat de huidige strategieën van de industrie op het vlak van duurzaamheid bijna uitsluitend gebaseerd zijn op een hogere productiviteit per hectare. Het rendement per hectare is trouwens de belangrijkste prestatiekernindicator van het duurzaamheidsprogramma Cocoa Action. Dit moet anders zodat er maatstaven over het netto-inkomen van de boeren worden opgenomen.

Diversificatie

Teeltdiversificatie zou moeten deel uitmaken van elk programma ter bevordering van een productiviteitstoename. Daardoor worden de boeren minder afhankelijk van één enkel product, waardoor ze zich flexibeler kunnen opstellen. De teeltdiversificatie kan ook zorgen voor meer biodiversiteit in de fauna en flora. Bovendien kan diversificatie – en meer bepaald agrobosbouw – op lange termijn de effecten van de klimaatveranderingen verzachten en aanpassingsstrategieën mogelijk maken.

Tegelijkertijd tonen onderzoeken aan dat heel wat cacaoproducerende gezinnen reeds beschikken over een redelijk gediversifieerd inkomen. De boeren hangen echter nog sterk af van cacao, want deze teelt levert over het algemeen de hoogste inkomsten op, in ieder geval in de grote cacaoproducerende regio's van West-Afrika.[30] Er dient nauwkeurig nagegaan te worden of de cacaoproducerende gezinnen over de nodige middelen (arbeidskrachten) beschikken om een grotere diversificatie mogelijk te maken. Als er bovendien geen markt bestaat voor de gediversifieerde producten is diversificatie niet echt interessant voor de boeren. Tegelijkertijd zouden de producerende regeringen zich moeten concentreren op het landbouwbeleid en de lokale markten moeten ondersteunen voor de teelt van voedingsgewassen. Ze zouden ook moeten investeren in infrastructuur, meer bepaald wegen, om de transportkosten van de bederfelijke producten naar de lokale markten te beperken.

Agrochemische producten

Fungiciden en pesticiden beschermen ruimschoots tegen gewasziekten, maar de cacaosector heeft onvoldoende maatregelen getroffen tegen de ongewenste effecten van agrochemische producten, met name de gevaarlijke arbeidsomstandigheden voor de mensen die de agrochemische producten sproeien, de besmetting van de ecosystemen en resistentere stammen van plagen en ziekten door een slechte toepassing. De willekeurige verspreiding, met name in Ghana, heeft ook geleid tot een wijdverbreide corruptie. Zo worden de agrochemische producten die gratis aan de boeren zouden moeten gegeven worden, verkocht op de lokale markt, of zelfs in de buurlanden.

De verdeling en het gebruik van agrochemische producten gebeurde in het beste geval vaak lukraak en op basis van ontoereikende kennis. De voorlopige resultaten tonen aan dat het gebruik van meststoffen, in het bijzonder, slechts een zeer beperkte impact kan hebben als ze gebruikt worden op oude boomplantages. Pesticiden zijn duur en kunnen alleen maar voor een hoger inkomen zorgen als ze op het juiste moment en op gepaste wijze worden gesproeid en gecombineerd worden met andere goede landbouwpraktijken.

Verjonging

In West-Afrika in het bijzonder verouderen de meeste cacaobomen en zijn ze minder productief. Een massale verjongingscampagne zal noodzakelijk zijn, vooral om ziekteresistente variëteiten te introduceren, waardoor het gebruik van agrochemische producten beperkt kan worden. Verjonging is echter een duur proces, en men moet op ongeveer vier jaar rekenen om daar financieel voordeel uit te kunnen halen. Rekening houdende met de prijzen van 2017 lopen de boeren een groter risico als ze investeren in verjonging. Volgens de gegevens die GIZ heeft verzameld, bedraagt de winst uit een vernieuwde plantage – zelfs met goede landbouwpraktijken en een hogere productiviteit – in Ivoorkust slechts ongeveer 31 euro per jaar en per hectare op 25 jaar.[31] Om verjonging rendabel te maken moeten de prijzen aanzienlijk stijgen.

Training

De meeste projecten van cacaobedrijven en agentschappen voor ontwikkelingssamenwerking zijn gericht op het trainen van boeren. Vaak volgen de boeren deze trainingen niet of passen ze niet toe wat ze leren door een gebrek aan investeringskapitaal. In een recente studie verklaarden 85% van de boeren uit het oosten van Ivoorkust dat ze geen extra opleidingen nodig hadden. Ze vinden dat ze over voldoende kennis beschikken, maar dat ze investeringskapitaal nodig hebben om hun kennis te kunnen omzetten in de praktijk.[32] Trainers en werknemers uit de bedrijven die in West-Afrika hebben gewerkt, vertellen hetzelfde. Een ander groot probleem in West-Afrika, maar ook in de meeste cacaoproducerende regio's, is dat de coöperatieven niet sterk in hun schoenen staan. Vaak zijn ze niet doeltreffend wanneer ze de boeren moeten vertegenwoordigen of trainingen moeten voorzien. Ook al zou dat het geval zijn, dan nog maken de meeste boeren geen deel uit van een coöperatieve, waardoor ze nog moeilijker toegang hebben tot opleidingen.

Tekort aan arbeidskrachten (en gezondheidszorg als middel om de productiviteit op te trekken)

Een van de meest doeltreffende maatregelen om de cacaoboeren en hun gezinnen te ondersteunen is om de toegang tot gezondheidszorg en drinkbaar water te bevorderen. Een betere gezondheid en minder productiviteitsverlies wegens ziekte vormen eveneens een belangrijk middel om kinderarbeid tegen te gaan. Een gebrek aan betaalde volwassen arbeidskrachten is immers een bepalende factor in het voorkomen van kinderarbeid.

Malaria is bijvoorbeeld één van de voornaamste doodsoorzaken bij

kinderen jonger dan vijf jaar in Ivoorkust. Dit is een endemische ziekte in de cacaogebieden, vooral tijdens het regenseizoen. Malaria kan bloedarmoede en andere ondervoedingsindicatoren erger maken. In Ivoorkust hadden groentetelers met malaria die meer dan twee dagen niet konden werken tijdens het groeiseizoen 47% minder rendement en 53% minder inkomen dan boeren die minder dan twee dagen had gemist. Wanneer boeren ziek zijn, is het bovendien waarschijnlijk dat ze meer op hun familieleden rekenen om te helpen bij de taken op de boerderij, ook op hun kinderen.[33] *Wanneer de kinderen ziek zijn, werken de boeren over het algemeen ook minder om voor hen te kunnen zorgen.*

Arbeidskrachten en land

Een ideaal inkomen uit de cacaoteelt hangt af van arbeidskrachten; om meer land te kunnen bewerken, moet men betaalde arbeidskrachten aanwerven. Heel wat kleinschalige boeren hangen gedeeltelijk af van deze arbeidskrachten tijdens de belangrijkste oogstmaanden, maar ook voor specifieke taken zoals kappen en sproeien. Zelfs de boeren met een kleine boerderij hebben arbeiders in dienst, hoewel het aantal werkdagen per hectare cacao enorm varieert.

Er zijn geen gegevens beschikbaar over de hoeveelheid arbeidskrachten die een boer idealiter zou moeten investeren per hectare of over wat dit zou betekenen voor de ideale grootte van de plantage. Studies hebben aangetoond dat boeren met grotere plantages veel minder in arbeidskrachten investeren, wat zich vertaalt in veel lagere rendementen per hectare.[34]

Afhankelijk van de kostprijs van betaalde arbeid* en de cacaoprijs, zouden boeren met betaalde arbeidskrachten en hogere productiviteit minder kunnen verdienen dan boeren met een kleinere boerderij met minder uren en lagere rendementen; immmers, de kosten van betaalde arbeidskrachten zijn vaak aanzienlijk hoger dan het boereninkomen zelf. In 2014 betaalden Ghanese boeren de arbeiders 5 US dollar per dag. In Ivoorkust is dat bedrag ongeveer hetzelfde, namelijk tussen 4 en 6 US dollar per dag.[35] Voor een levensvatbare boerderij moet men niet alleen rekening houden met de grootte, maar ook met de beschikbaarheid en prijs van arbeids-

* Naast het leefbaar inkomen voor de boeren bestaat er ook een debat over een leefbaar loon voor de arbeiders. Het is mogelijk dat de huidige lonen lager liggen dan het leefbaar minimumloon. Hoewel een dergelijk loon waarschijnlijk nog meer druk zou leggen op de prijzen voor de boeren, is dat nodig om te komen tot een duurzame cacaosector.

krachten en een voldoende hoog landbouwinkomen (en dus met de cacaoprijs) om zich arbeiders te kunnen veroorloven.

Prijs

Het is al meer dan een jaar geleden sinds de cacaoprijzen ineenzakten eind 2016. De boeren werden het hardst getroffen, doordat ze minder de schok konden opvangen. Sommige boeren vertellen dat ze niet alleen geen leefbaar inkomen verdienen, maar dat ze zelfs cacao telen met verlies. Er is echter geen enkele georganiseerde inspanning vanuit de industrie of de regeringen om – al was het maar gedeeltelijk – de last te verlichten die door dit plotse inkomensverlies op de schouders rust van de reeds arme boeren.*

Het is uiterst belangrijk dat de prijs die de boeren ontvangen verhoogd wordt. Tegelijkertijd tekent er zich een dalende langetermijntrend af voor de cacaoprijzen.[36] Uit een recent document waartoe de Nederlandse regering opdracht had gegeven, blijkt dat "de boeren niet alleen nood hebben aan een aanzienlijke verhoging van de prijs van hun cacao, maar ook aan een substantiële toename van de productiviteit om een waardig leven te kunnen leiden met cacao."[37] Dit is niet langer een argument dat alleen door activisten en onafhankelijke onderzoekers naar voren wordt geschoven. Heel wat hogere kaderleden uit de cacaosector leggen vergelijkbare verklaringen af in de wereldwijde cacaodialoog.

Het is niet alleen nodig om de manieren te onderzoeken waarmee men een invloed kan hebben op de prijs die de boeren verdienen om ze zo te beschermen tegen prijsschokken, maar ook om het algemene landbouwinkomen te verhogen. Zelfs met de prijzen van half 2016, vóór de daling, verdienden de meeste cacaoboeren geen leefbaar inkomen.

Meer betalen

De boeren meer betalen is de snelste, meest doeltreffende en eenvoudigste manier om op korte termijn iets te doen aan het ontoereikende inkomen. We moeten onmiddellijk handelen, anders zal de prijsinzakking te grote verwoestende effecten hebben. Deze kortetermijnstrategie moet hoe dan ook gepaard gaan met andere maatregelen om te vermijden dat er onopzettelijk een stijgend overaanbod wordt gecreëerd op lange termijn. Deze maatregelen worden in detail besproken in dit hoofdstuk.

---

* In Ghana heeft de Cocobod sinds de crisis subsidies gegeven voor de prijs die de boeren krijgen, waardoor de prijs behouden bleef op het niveau van voor de inzakking, wat ongeveer 400 miljoen US dollar gekost heeft. We weten niet hoe lang de Ghanese regering deze maatregel nog zal kunnen volhouden.

Langfristiger Preistrend

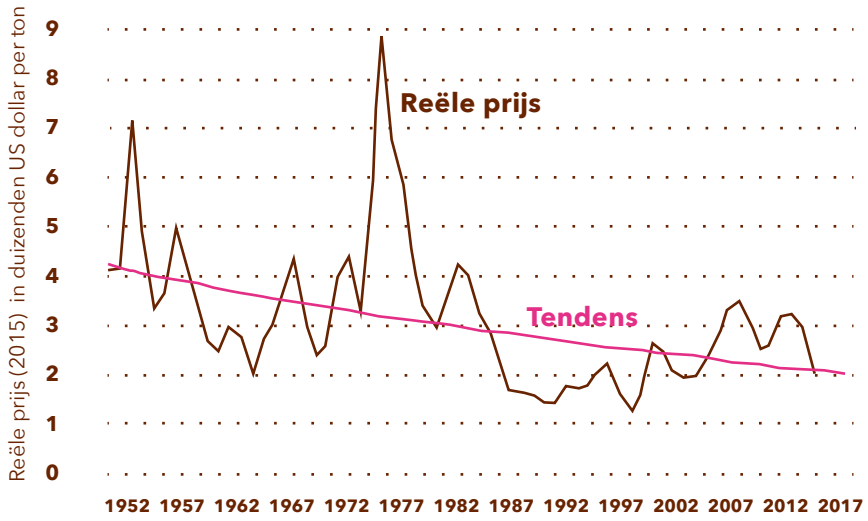

Bron: LMC 2018[38]

Antitrust

Het is bij wet verboden om collectieve overeenkomsten over minimumprijzen af te sluiten, maar bepaalde indicatoren geven aan dat de overheden bereid zouden zijn om deel te nemen aan het debat, op voorwaarde dat het debat draait rond het beschermen van de mensenrechten en het bestrijden van armoede. De huidige discussie over het leefbaar loon geeft de te volgen weg aan. De sector zou een akkoord moeten bereiken over de middelen om een leefbaar inkomen te berekenen en zou blijk moeten geven van voldoende politieke wil om hiervan de belangrijkste maatstaf te maken. Bovendien zou elk individueel bedrijf deze redelijke prijs kunnen raadplegen en betalen. Dit zou gebaseerd zijn op de beslissingen van individuele bedrijven om de resultaten van de berekening van het leefbaar inkomen aan te nemen, zonder dat er sprake is van een collectieve overeenkomst.

Het is hoog tijd dat de bedrijven de morele verplichting nakomen om de prijs die aan de boeren betaald wordt te verhogen, om zo een leefbaar inkomen te garanderen aan de behoeftige cacaogezinnen die in structurele armoede leven. Hoewel men kan vrezen voor kartelvorming als deze beslissing op collectief niveau genomen zou worden, bestaat er geen enkele reden waarom de individuele bedrijven niet in staat zouden zijn om eenzijdig te beslissen om hun leveranciers meer te betalen.

Termijnmarkt

Sinds de liberalisering van de cacaomarkten in de jaren ’80, onder druk van het IMF en de Wereldbank, heeft de sector altijd de kwestie ontweken om de prijzen die de boeren ontvangen op te trekken. De “markt” moest vraag en aanbod in evenwicht brengen, waardoor men zo tot de “juiste prijs” kwam. De markt liet echter de meeste cacaoboeren in de steek; ze zijn extreem arm. Het is hoog tijd om de grootste tekortkomingen in het systeem aan te pakken*. In de cacaosector in het bijzonder worden de prijzen vastgelegd op de termijnmarkt, die meer en meer afhangt van computeralgoritmes. De meeste spelers op de markt stellen dat ze niet anders kunnen dan de dynamiek volgen van de termijnmarkt. Het is nodig om de middelen te vinden om de macht van algoritmes op de markt te begrijpen en te verkleinen.

Premies

Vandaag leidt de premie die standaardisatieorganisaties uitkeren aan cacaoboeren tot een marginale inkomensstijging. Zelfs de vaste premie van Fairtrade bedraagt minder dan 10% van de huidige prijs op de wereldmarkt en het grootste deel wordt gebruikt om de certificeringskosten te dekken of om de coöperatieve te ondersteunen.[39] Voor de gezinnen zonder leefbaar inkomen is zelfs een zeer kleine verhoging welkom. Er bestaat echter een enorme kloof tussen het inkomen waaraan consumenten denken bij te dragen en de werkelijkheid op de cacaoboerderijen.

Flexibele premies

Flexibele premies zouden eventueel de bedrijven kunnen aanmoedigen om een hogere prijs te betalen. In een dergelijk systeem zou de premie toenemen wanneer de wereldmarktprijs daalt. Er zijn al kleine bedrijven die succes boeken met flexibele premies die gebaseerd zijn op de evolutie van de prijs die de boeren krijgen.** Door te werken met flexibele premies kan het risico van de prijsvolatiliteit verdeeld worden tussen de boer en het bedrijf. Dit zou de meest realistische manier zijn om een prijsbodem of andere risicospreidingsmechanismen in te voeren.

---

* Hoewel intern tegengewicht in de keten leidt tot een redelijk prijsevenwicht voor het grootste deel van de bevoorradingsketen toont de recente SEO-studie aan dat “de hoofdreden van de aanhoudende armoede van de cacaoboeren te maken heeft met het feit dat de meeste van hen prijsnemers zijn die over weinig of geen marktmacht beschikken.” Nienke Oomes, Bert Tieben, et al. Market Concentration and Price Formation in the Global Cocoa Value Chain, SEO Amsterdam Economics, p.1

** Südwind Institut legt gedetailleerd uit hoe een systeem met flexibele premies werkt. U kan het hier downloaden (goo.gl/dyYTq1)

Traceerbaarheid en handelsrelaties op lange termijn

Een volledige transparantie in de bevoorradingsketen en rechtstreekse, billijke en duurzame handelsrelaties tussen boeren en bedrijven zijn noodzakelijk om diverse redenen. Ten eerste zorgt dit voor stabiliteit op de lange termijn voor cacaoboeren, en krijgen ze toegang tot krediet en investeringen. Bovendien wordt er zo ook voldaan aan de voorwaarden voor het referentiekader van de Verenigde Naties "Bescherm, eerbiedig, herstel" raamwerk, dat stelt dat bedrijven ervoor verantwoordelijk zijn om na te gaan of ze de mensenrechten in hun waardeketens eerbiedigen.

Chocoladeproducenten weten meer en meer waar de cacao die ze gebruiken vandaan komt. Ze zijn nauw betrokken geraakt bij de handel in herkomstgebieden in West-Afrika waardoor ze vaak rechtstreeks in contact staan met boerenorganisaties en coöperatieven.

Nu de bedrijven over deze kennis beschikken, moet dit vertaald worden naar een traceerbaarheid van de bevoorradingsketen en naar handelsrelaties op lange termijn, samen met een verantwoordelijke prijsbepaling.

Beheer van het aanbod

Als prijsgebaseerde oplossingen van de industrie de enige maatregelen zouden zijn, zou er binnen enkele jaren nog een groter overaanbod aan cacao zijn. Prijsinterventie moet gepaard gaan met een politieke langetermijnstrategie van de regeringen van de producerende landen die een coherent landbouwbeleid en een wereldwijd beheer van het aanbod voor ogen hebben. Ook is het de plicht van de regeringen van de cacaoproducerende landen om hun verantwoordelijkheid op dit vlak meer au serieus te nemen. De meesten blijven echter vasthouden aan nationale plannen om de cacaoproductie massaal te doen toenemen, waardoor de markt nog meer overspoeld dreigt te worden.

Op nationaal niveau moeten de regeringen een landbouwbeleid uitwerken en invoeren dat opgewassen is tegen de uitdagingen, zoals het bevorderen en het toegankelijker maken van diverse inkomstenbronnen en krediet. Pensioenregimes en herbebossingscampagnes zoals eerder beschreven in dit hoofdstuk zouden hier ook moeten deel van uitmaken.

Er bestaan verschillende manieren om het cacaoaanbod te beperken, zoals de invoering van buffervoorraadfondsen, quota, de invoeringen van een OPEC-samenwerking tussen de belangrijkste producerende landen en de fysieke beperking van het cacaoaanbod door de voorraden op een alternatieve wijze te gebruiken.

Elk land zou het aanbod efficiënt moeten controleren, maar dat moet ook wereldwijd gebeuren. Zowel op nationaal als op wereldwijd niveau zouden daarvoor operationele mechanismen moeten ingevoerd worden om de individuele productierechten (opnieuw) toe te kennen, de kwaliteit en de productiemethodes te controleren, om onverdiend inkomen op speculatie tegen te gaan, om corruptie en belastingontduiking weg te werken, om operationele mechanismen in te voeren om de nationale productie en handel te controleren, om de productierechten tussen landen (opnieuw) toe te kennen en de problemen op te lossen die door de uitbuiters veroorzaakt worden.

Er moeten duidelijke lessen getrokken worden uit de internationale akkoorden over grondstoffen die tot de jaren '80 van kracht waren. Deze maatregelen hebben immers ruimschoots gefaald doordat de hierboven beschreven kwesties niet juist aangepakt werden en door ideologische motieven om de wereldgrondstoffenmarkten te dereguleren en te liberaliseren.[40]

Ondanks de voorbije mislukkingen staat de technologie en de traceerbaarheid vandaag al een stuk verder. Er bestaat ook een grootschalig internationaal akkoord krachtens het referentiekader van de Verenigde Naties "Bescherm, eerbiedig, herstel" raamwerk, dat alle bedrijven verantwoordelijk zijn om de mensenrechten in hun bevoorradingsketens te eerbiedingen. Gelet op deze tendensen zou het mogelijk moeten zijn om oude ideeën opnieuw onder de loep te nemen met nieuwe middelen in handen om deze om te vormen tot doeltreffende strategieën.

Hoe dan ook is er een duidelijke politieke wil nodig om het beheer van het aanbod op te lossen. Daar is ook veel meer vertrouwen en integriteit op regeringsniveau voor nodig dan vandaag het geval is.

Conclusies & aanbevelingen

Er zijn nieuwe strategieën nodig om daadwerkelijk een leefbaar inkomen te behalen. De cacaoteelt zal niet duurzaam worden zolang de hardwerkende boeren geen leefbaar inkomen verdienen. Het netto-inkomen van de boeren moet een prestatiekernindicator worden voor de sector en de gegevens moeten uitgewisseld worden. De boeren dienen gesteund en aangemoedigd te worden om hun rendement op een duurzame wijze op te trekken, met name door diversificatie, een juist gebruik van agrochemische producten en door verjonging. Ondanks al deze inspanningen blijft de cacaoprijs te laag om de kloof tussen het huidige inkomen en het leefbaar inkomen te kunnen overbruggen. Op korte termijn zouden bedrijven een hogere prijs aan de boeren moeten betalen, eventueel in de vorm van flexibele premies of eenzijdige prijsverhogingen. Op middellange termijn

zouden regeringen oplossingen moeten invoeren voor het beheer van het aanbod om zo de beschikbare hoeveelheid cacao te controleren. Deze maatregelen zouden moeten gepaard gaan met een geïntegreerd nationaal landbouwbeleid met betrekking tot herbebossing, teeltdiversificatie, landhervormingen en pensioenstelsels.

5. **Transparantie & verantwoording**

Transparantie & verantwoording

Transparantie en verantwoording zijn van essentieel belang om de mensenrechten te waarborgen en om te zorgen voor duurzaamheid, zij zijn geen doel op zich. Zij maken diverse verbeteringen mogelijk, waaronder vooruitgangen beter beheren en versnellen; leemtes in huidige strategieën opsporen – zowel voor extra investeringen als voor extra resultaten die noodzakelijk zijn; schendingen voorkomen; effecten van de schendingen voor boeren en cacaogemeenschappen verzachten; en mogelijke synergieën en kansen tussen de verschillende partijen aan het licht brengen.

De voornaamste hindernissen voor transparantie en verantwoording zijn niet van technische, maar wel van politieke aard. De wil van alle partijen binnen de sector moet voldoende groot zijn. Regeringen en bedrijven spelen een essentiële rol op het vlak van transparantie en verantwoording. Als ze hand in hand werken, zal de sector beter gewapend zijn om de uitdagingen nog doeltreffender het hoofd te bieden.

Due diligence op het vlak van mensenrechten

Transparantie en verantwoording zijn belangrijk voor het respecteren van mensenrechten. Volgens de VN-richtsnoeren inzake bedrijfsleven en mensenrechten (UNGP) moeten bedrijven blijk geven van due diligence op het vlak van mensenrechten. Daartoe moeten bedrijven de risico's in hun bevoorradingsketen analyseren, voorkomen, verzachten, verhelpen en hierover verslag uitbrengen. Niet alleen in hun eigen activiteiten, maar ook in die van hun toeleveranciers.

Daarvoor zullen verschillende stappen nodig zijn, te beginnen met het opstellen van verplichte verslagen over de relevante kernmaatregelen, zoals de capaciteiten en werkwijzen inzake verantwoord risicobeheer (bijvoorbeeld over kinderarbeid door de gevallen te communiceren die geïdentificeerd konden worden dankzij deze praktijken, in plaats van te doen alsof ze niet bestaan). Deze verslagen zouden gebaseerd moeten zijn op gemeenschappelijke en gestandaardiseerde definities. Daartoe moet de wetgeving inzake transparantie tussen de verschillende jurisdicties en markten geharmoniseerd worden om te voorkomen dat elk land weer iets verschillende regels heeft.

Voor een dergelijke harmonisatie zou het al een goed begin zijn om de standaarden voor due diligence op het vlak van mensenrechten in te voeren die opgenomen staan in de protocollen van de ILO, de UNGP en de richtlijnen van de OESO. In de context van kleinschalige boeren hebben heel wat problemen structurele oorzaken die verder gaan dan het bevoegdheidsgebied van een enkel bedrijf. De indicatoren die men gebruikt bij de invoering van due diligence zouden de nodige onderliggende veranderingen moeten weergeven, en men zou moeten vereisen dat de andere verantwoordelijke partijen, zoals de nationale regeringen, zich ook aansluiten.

Cross-commodity lessen: Unilever publiceert de volledige palmoliebevoorradingsketen

Kennis en openheid over de bevoorradingsketen van een bedrijf (de oorsprong van de producten en de omstandigheden waarin ze werden geteeld en/of geproduceerd) boezemen investeerders en klanten meer vertrouwen in, zorgen ervoor dat de regels beter nageleefd worden en geven aan dat het bedrijf vertrouwen heeft in zijn eigen mechanismen van due diligence op het vlak van mensenrechten. In de afgelopen maanden heeft Unilever een lijst gepubliceerd van alle fabrieken en onderaannemers uit haar wereldwijde palmoliebevoorradingsketen. In de cacaosector zou een dergelijke publicatie ook een uitstekende maatregel zijn die de multinationals kunnen nemen. Er dient opgemerkt te worden dat dit een eerste stap is waardoor de kans vergroot om de leemtes op te sporen en te corrigeren.

Bezwaarprocedures

Transparantie kan ook de slachtoffers van mensenrechtenschendingen helpen om toegang te krijgen tot bezwaarprocedures om deze schendingen te verhelpen, varierend van dwangarbeid tot de betaling van een loon dat lager ligt dan het minimumloon. Deze “toegang tot bezwaar” is de derde pijler van het VN “Bescherm, eerbiedig, herstel” raamwerk, naast de beschermingsverplichting van de regering en de eerbiedigingsverantwoordelijkheid van het bedrijf. De bezwaarprocedures kunnen de vorm aannemen van juridische, administratieve, wetgevende en andere middelen. Particulieren, vakbonden en NGO’s moeten klachten kunnen indienen wanneer een bedrijf of de regering de regels niet naleven.

Bedrijfsverslagen

Bedrijfsverslagen over duurzame cacao en mensenrechten neigen enkel te spreken over de successen. Er wordt zelden gesproken over welke lessen er getrokken werden uit mislukkingen, waardoor tal van bedrijven dezelfde strategieën uitproberen zonder succes. Bovendien praten de meeste verslagen enkel over resultaten en absolute cijfers en niet over de impact die de investering zou kunnen hebben, noch over hoe ze in verhouding staan tot de omvang van het probleem.

Samenwerkingen zoals Cocoa Action vinden moeilijk betrouwbare gegevens. Wanneer ze die toch vinden, berichten ze op een uiterst geaggregeerd niveau.

De projectgegevens blijven vertrouwelijk, zelfs wanneer ze mede gefinancierd worden door ontwikkelingshulp en dus door overheidsfondsen van de consumerende regeringen, zoals met financiële steun van het Initiatief voor Duurzame Handel (IDH) of andere gelijkaardige acties.

De indicatoren moeten meetbaar zijn en de resultaten moeten toegankelijk zijn voor het publiek om de vooruitgang te kunnen evalueren. De gegevens moeten kunnen vergeleken worden, bijvoorbeeld door mee te werken aan de uitwerking van indicatoren en door de onderzochte periodes te coördineren. Voor alle projecten waar gegevens uitgewisseld worden, moeten er refertestudies gevoerd worden en de criteria ter definitie van een leefbaar inkomen moeten integraal deel uitmaken van het concept. Tot slot moeten de gegevens gebaseerd zijn op de impact en niet op de inspanning. Zo is de bouw van een school niet de meest relevante informatie, wel of het schoolbezoek daardoor is toegenomen en het analfabetisme is afgenomen.

Rapport Nestlé/FLA over kinderarbeid en actieplannen

De samenwerking tussen Nestlé en de Fair Labor Association (FLA) is een mooi voorbeeld van transparantie in de cacaosector. Al jaren voert de FLA jaarlijkse onderzoeken naar arbeidsproblemen binnen het Nestlé Cocoa Pplan, met een focus op kinderarbeid. De resultaten van deze onderzoeken worden vervolgens openbaar gemaakt en Nestlé moet binnen een bepaalde termijn een actieplan publiceren. Een van aanbevelingen ging over het uitwerken en invoeren van een opvolgings- en remediëringssysteem voor kinderarbeid. Dit CLMRS-systeem en de resultaten ervan worden elders in deze barometer besproken.

Overheidsdiensten en -middelen

Het aanbieden van sociale diensten, onderwijs en gezondheidszorg, de ontwikkeling van lokale gemeenschappen en milieubescherming zijn voornamelijk de verantwoordelijkheid van nationale regeringen en lokale overheden. De cacaogemeenschappen lijden onder een gebrek aan scholen en pedagogisch materiaal, een gebrekkige toegang tot gezondheidszorg en drinkbaar water, slechte wegen, een gebrek aan elektriciteit en andere ontoereikende overheidsinfrastructuren. Nationale en lokale regeringen kunnen deze overheidsdiensten alleen maar verbeteren door grote financiële investeringen. Regeringen zijn weliswaar soeverein in hun uitgaven, maar er is een reële nood aan financiële transparantie over de inkomsten uit diverse vormen van belastingen op cacao en exportrechten, alsook over de uitgaven aan overheidsdiensten en over de financiering en de nationale cacaoduurzaamheidsfondsen of buffervoorraadsystemen, als die al bestaan.

Op het vlak van milieubescherming vormt de huidige tweevoudige ramp van ontbossing en de prijzencrisis een belangrijk voorbeeld. De laatste jaren is de cacaoproductie enorm toegenomen, met name in Ivoorkust. Zonder traceerbaarheid van de bevoorradingsketen kopen bedrijven bewust (en vaak met kennis van zaken) grote hoeveelheden cacao in gebieden die al jaren beschermde nationale parken zouden moeten geweest zijn. De regeringen hebben niets gedaan om de bescherming van de geklasseerde gebieden te respecteren. De transparantie van de bevoorrading en de doeltreffendheid van de inspanningen om de wet te laten naleven zijn de basis voor elke functionele bescherming van overheidsmiddelen.

Bovendien zouden het lokale middenveld, de boeren, de boerenorganisaties en de individuele burgers zich meer kunnen engageren als de regeringen en de bedrijven transparant en met publieke verantwoording te werk zouden gaan. Daardoor zouden boeren, het lokale middenveld en de lokale bevolking verbeteringen aan de lokale infrastructuur en voorzieningen kunnen eisen, ze zouden een sterkere onderhandelingspositie krijgen ten aanzien van de grote handelsinstellingen en ze zouden beter geïnformeerd zijn om beslissingen te kunnen nemen over collectieve maatregelen.

Standaarden

Voor standaarden als UTZ, Rainforest en Fairtrade betekent transparantie en verantwoording ook dat er verslag zou moeten uitgebracht worden over de effecten van de standaarden op de levensstandaard en de arbeidsvoorwaarden, en niet alleen over de corrigerende maatregelen. Bovendien moeten de standaarden transparanter worden over de betaling van de premies en de prijzen aan de boeren, zowel naar de coöperatieven toe als naar de boeren.

Samenvatting

Transparantie en verantwoording zijn essentieel, zowel voor bedrijven als voor regeringen, om de mensenrechten te vrijwaren en om duurzaamheid te creëren. Due diligence op het vlak van mensenrechten dient te gebeuren binnen een Europees kader. Er moeten eveneens bezwaarprocedures voor de slachtoffers van mensenrechtenschendingen uitgewerkt worden en verplicht worden.

Bovendien zouden de bedrijven een evenwichtiger perspectief moeten aannemen op het vlak van informatie. Ze moeten niet alleen communiceren over de successen en de intenties, ze moeten ook eerlijk zijn over de fouten en de mislukkingen zodat de hele sector hieruit lessen kan trekken.

Regeringen zijn soeverein in hun uitgaven, maar toch bestaat er een reële nood aan financiële transparantie over de inkomsten uit de diverse belastingen op cacao en exportrechten, alsook over de uitgaven voor sociale diensten, onderwijs, gezondheidszorg, de ontwikkeling van lokale gemeenschappen en milieubescherming.

6. Conclusies

Conclusies

De inspanningen die de sector de laatste decennia leverde om het milieu en de levensomstandigheden van de boeren en de gemeenschappen te verbeteren leverden niet heel veel op. De oplossingen die voorgesteld worden zijn absoluut niet opgewassen tegen de omvang van het probleem. Als de cacaosector zijn activiteiten blijft voortzetten alsof er niets aan de hand is, zal het – in het beste geval – nog decennia duren alvorens de mensenrechten gerespecteerd worden en milieubescherming de basis wordt van de duurzaamheid in de cacaosector.

De bedrijven beweren in het « gevangenendilemma » te zitten : ze geven toe dat ze niet genoeg betalen voor cacao, maar als de hele sector – en in de eerste plaats de concurrentie – zich niet over de prijzenkwestie buigt, willen ze hier ook niet het voortouw in nemen en meer betalen. Bijgevolg houdt de sector vast aan de prijsconcurrentie en negeert men de effecten ervan op de mensenrechten.

De investeringen om de cacaoproductie duurzamer te maken zijn veel te voorzichtig om een voldoende grote impact te hebben. Bovendien is er niet genoeg harmonisatie of ambitie om de uitdagingen uit de sector aan te gaan. Er moeten gemeenschappelijke strategieën op poten gezet worden om werkelijk vooruitgang te kunnen boeken in de sector. De regeringen en de grote chocolade- en cacaobedrijven zouden hiertoe het initiatief moeten nemen.

De huidige aanpak – met een veelvoud aan verschillende strategieën en honderden projecten – zal zijn vruchten niet afwerpen, vooral omdat er geen enkele inspanning wordt geleverd om de onderliggende problemen op het vlak van macht en politieke economie aan de kaak te stellen. Een hernieuwd gevoel van hoogdringendheid is niet voldoende. Dit moet gepaard gaan met een harmonisatie en een actie op maat van de uitdagingen.

Belangrijkste aanbevelingen

Voor de bedrijven

- Zich ertoe verbinden om een leefbaar inkomen te waarborgen aan de boeren. Niet alleen productiviteitsdoelstellingen opnemen, maar ook een prijsstrategie invoeren. Desnoods eenzijdig een hogere prijs betalen die de boeren ontvangen tot wanneer er structurele oplossingen gevonden zijn.

- Het netto-inkomen zien als de prestatiekernindicator voor elk duurzaam ontwikkelingsprogramma.

- CLMRS uitstippelen en uitvoeren om de hele bevoorradingsketen te bestrijken binnen een precieze timing.

- Regelmatig gegevens publiceren over de levensstandaard van de boeren, de mensenrechten en de resultaten van de projecten.

Voor vrijwillige standaarden

- Van het leefbaar inkomen – en de gevolgen ervan op de prijzen – een basisvereiste maken.

- De mogelijkheden analyseren om due diligence op het vlak van mensenrechten verplicht te laten deel uitmaken van de gedragsregels van de handelaars

Voor de regeringen van de cacaoconsumerende landen

- Zowel in de consumptielanden als op wereldwijd vlak due diligence op het vlak van mensenrechten invoeren via verplichte regelgevende kaders.

- De publicatie van de gegevens verplicht maken voor de projecten die (mede) gefinancierd worden door de Staat.

- Het debat en concrete actie bevorderen rond de massale marktconcentratie en het machtsonevenwicht dat eruit voortvloeit, in het bijzonder wat betreft de positie van de .

- Oplossingen onderzoeken en vinden wanneer de bestaande concurrentiewetgeving duurzaamheid belemmert, in het bijzonder wat betreft een billijk prijsbeleid.

- De industrie en de producerende regeringen ondersteunen en hiermee samenwerken om waardige minimumlonen te definiëren en af te dwingen.

Voor de regeringen van de cacaoproducerende landen

- Een geïntegreerd nationaal landbouwbeleid uitwerken en uitvoeren, waarbij de boeren geholpen worden bij teeltdiversificatie en om goede landbouwpraktijken toe te passen.

- Meer transparantie en verantwoording op het vlak van uitgaven en inspanningen.

- De landbouwinfrastructuur verbeteren, inclusief wegen, scholen en gezondheidszorg.

- Het cacaobeleid op regionaal en wereldwijd vlak op elkaar afstemmen om een nieuwe overproductie te vermijden.

- De bescherming van de resterende wouden toepassen en naleven, alsook de herbebossing van de illegaal gekapte gebieden, waarbij men de mensenrechten beschermt, ook van de boeren die in geklasseerde gebieden werken.

- Systemen van due diligence en een gepast toezicht uitwerken en uitvoeren waarbij men zich baseert op de lessen die men heeft kunnen trekken uit de CLMRS-systemen, zodat preventieve interventies opgewassen zijn tegen de omvang van het probleem.

Voor alle stakeholders

- De overstap maken van vrijwillige vereisten naar verplichte vereisten, op het vlak van mensenrechten, transparantie en verantwoording.

- Zich op sectorniveau inzetten voor een leefbaar inkomen.

- Mechanismen van transparantie en verantwoording op wereldwijd vlak ontwikkelen in de cacaoproducerende landen, de bevoorradingsketens en de boerderijen.

- Tools ontwikkelen om de last van de prijsvolatiliteit door verschillende schouders te laten dragen (bijvoorbeeld met flexibele premies, het beheer van het aanbod en langetermijncontracten tussen boeren/coöperatieven en de cacao-en chocoladebedrijven).

- Zich inzetten voor een wereldwijd moratorium over ontbossing. Agrobosbouw en herbebossing opnemen als kernstrategieën.

- Zich met een hernieuwd en groter gevoel van hoogdringendheid inzetten om grotere inspanningen te leveren die opgewassen zijn tegen de omvang van het probleem door de focus te leggen op de boeren die moeilijk bereikbaar zijn. Niet alleen veranderingen teweegbrengen op technisch vlak, maar ook op het vlak van macht en politieke economie.

Toelichtingen
Colofon
Eindnoten

Toelichting bij de cijfers en tabellen

De omvang van de inspanningen versus de omvang van het probleem (pagina 6)
De gegevens uit deze afbeelding zijn afkomstig van Cocoa Action, International Cocoa Initaitive en Fairtrade. De auteurs van de barometer willen niet laten verstaan dat deze organisaties hun werk ontoereikend is, maar stellen simpelweg dat de omvang van de tussenkomsten uit de sector overtroffen wordt door de omvang van de problemen.

Ontbossing (pagina 21)
Cacaoconsumptie in de Europese Unie : 1,9 miljoen ton
500 kg per hectare * 1,9 miljoen ton = 3,8 miljoen hectare
3,8 miljoen hectare = 38 000 km² = groter dan Nederland

Toenemende cacaoproductie (pagina 35)
De gemiddelde Ivoriaanse cacaoproductie voor de seizoenen 2010-11, 2011-12, 2012-13, 2013-14, 2014-15 en 2015-16 bedroeg ongeveer 1.600.000 metrieke ton (t). De cacaoproductie in 2016-17 en 2017-18 bedroeg ongeveer 2.000.000 t, ofwel een stijging van ongeveer 400.000 t. (Bronnen: kwartaalrapporten van de ICCO)

De overproductie in 2016-17 bedroeg ongeveer 300.000 t, volgens het driemaandelijks rapport van de ICCO, Volume XLIV nr. 1, pagina 50, tabel 1.

Tonnages certificering (pagina 41)
Gegevens geleverd door UTZ, Rainforest Alliance en Fairtrade.

Tonnages bedrijven (pagina 45)
Gegevens geleverd door de bedrijven.

Colofon

Colofon: Fountain, A.C.en Hütz-Adams, F. (2018) Cacao Barometer 2018
Tekst: Antonie Fountain (VOICE Network), Friedel Hütz-Adams (Südwind Institut)

Andere bijdragen: Caroline Chen en Todd Larsen (Green America), Sjoerd Panhuijsen (Hivos), Evelyn Bahn en Johannes Schorling (Inkota Netzwerk), Judy Gearhart (International Labor Rights Forum), Corrie Roeper (Mondiaal FNV), Bart van Besien (Oxfam Wereldwinkels), Silvie Lang en Thomas Braunschweig (Public Eye), Boukje Theeuwes en Bram Verkerke (Solidaridad), Fuzz Kitto en Carolyn Kitto (STOP THE TRAFFIK), Mark Wijne (UNICEF Netherlands)

Ontwerp: Tegenwind, Roelant Meijer, Utrecht
Druk: Drukkerij Mostert, Leiden

Onze dank gaat uit naar de bedrijven en standaardiseringsorganismen voor het beantwoorden van onze vragenlijsten en naar de vele mensen die geantwoord hebben op de consultatiedocumenten waardoor de Cacaobarometer 2018 kon opgesteld worden.

Alleen de auteurs dragen de eindverantwoordelijkheid voor de inhoud en standpunten in deze publicatie.

De Cacaobarometer 2018 is gebaseerd op gegevens die toegankelijk zijn voor het publiek en op onofficiële informatie die de auteurs hebben verkregen. De auteurs staan open voor correcties op de geleverde gegevens en nodigen alle partijen van de cacaosector uit om nog meer open te staan voor de gegevens die beschikbaar zijn over de voornaamste uitdagingen waarmee de sector geconfronteerd wordt.

Auteursrecht
De Cacaobarometer 2018 is digitaal te downloaden, evanals de afbeeldingen die in dit document werden gebruikt en die los te downloaden zijn. We steunen het gebruik van deze gegevens in andere publicaties, op voorwaarde dat de juiste referenties worden vermeld.

Creative Commons Licence Attribution-ShareAlike 4.0 International

Deelnemende organisaties

ABVV-FGTB/Horval (België) *
FNV (Nederland) *
Green America (Verenigde Staten) *
Hivos (Nederland)
Inkota Netzwerk (Duitsland) *
International Labor Rights Forum (Verenigde Staten)
Mondiaal FNV (Nederland)
Oxfam America (Verenigde Staten)
Oxfam Novib (Nederland) *
Oxfam Wereldwinkels (België) *
Public Eye (Zwitserland) *
Solidaridad (Nederland)
Stop The Traffik (Australië/Nederland) *
Südwind Institut (Duitsland) *
VOICE Network (Wereldwijd)
* Leden van VOICE Network

Wij zijn dankbaar voor input over kinderrechten van het Nationale UNICEF-comité (Nederland).

Contact

www.cocoabarometer.org
Informatie kan aangevraagd worden bij:
Antonie Fountain, algemeen directeur VOICE Network
antonie@voicenetwork.eu

Met financiële ondersteuning van:

België
partner in ontwikkeling

Eindnoten

1 ICCO (2018) : Quarterly Bulletin of Cocoa Statistics Volume XLIV No. 1, Cocoa Year 2017/18, Londen

2 Verein der am Rohkakaohandel beteiligten Firmen e.V. [Ed.] (2016) : Geschäftsbericht 2015/2016. Andere bronnen : communicatie met marktspelers

3 ICCO (2018) : Quarterly Bulletin of Cocoa Statistics Volume XLIV No. 1, Cocoa Year 2017/18, Londen

4 N'Kalô 2018 : Bulletin sur le Marché du Cacao. 5 mars 2018 - Numéro 1 - www.nkalo.com Andere bronnen : communicatie met marktspelers

5 ICCO (2018) : Quarterly Bulletin of Cocoa Statistics Volume XLIV No. 1, Cocoa Year 2017/18, Londen

6 Catherine Bonjean, Jean-François Brun. Price Transmission in the Cocoa-Cholate Chain. CERDI, Université d'Auvergne, 2007

7 Barry Callebaut's CEO highlighted the boost to margins from the "collapse" of bean prices. AgriMoney. 2017. [ONLINE] Beschikbaar via: http://www.agrimoney.com/news/barry-callebaut-shares-hit-all-time-high-as-cocoa-price-dip-helps-profits--10628.html

8 FLA 2015 : 17-19

9 Andrea Rusman, Reinier de Adelhart Toorop, Jelmer de Boer, Adria de Groot Ruiz. Cocoa Farmer Income. The household income of cocoa farmers in Ivoorkust and strategies for improvement. True Price/Fairtrade, april 2018 https://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/resources/2018-04_Report_Fairtrade_Cocoa_Farmer_Income.pdf

10 Nestlé & International Cocoa Initiative, Nestlé Cocoa Plan Tackling Child Labour Report 2017, https://www.nestlecocoaplanreport.com/sites/default/files/2017-10/NestleCocoaPlanReport2017_EN_0.pdf

11 Chocolate's Dark Secret, Mighty Earth, 2017. http://www.mightyearth.org/wp-content/uploads/2017/09/chocolates_dark_secret_english_web.pdf

12 Bitty, E. Anderson et al. (Gonedele, Sery Bi / Koffi Bene, Jean-Claude / Kouassi, Philippe K. / McGraw, W. Scott) (2015) : Cocoa farming and primate extirpation inside Ivoorkust's protected areas. Tropical Conservation Science Vol.8 (1), pp. 95-113. www.tropicalconservationscience.org EUREDD Facility (non daté) : Ivoorkust, URL : http://www.euredd.efi.int/CotedIvoire

13 Bitty et al. 2015 : 99-102, Ministère des Eaux et Forêts (2015) : “Les rendez-vous du gouvernement. Le nouveau code forestier: Enjeux et Perspectives pour une gestion durable du patrimoine forestier ivoirien“ http://www.gouv.ci/doc/PROPOS_LIMINAIRES_CICG_2 %20verminef.pdf

14 HRW (Human Rights Watch (2016) : Ivoorkust : Arbitrary Evictions in Protected Forests, Juni 13, 2016 : URL: https://www.hrw.org/news/2016/06/13/Côte-dIvôire-arbitrary-evictions-protected-forests

15 Camargo, Marisa / Nhantumbo, Isilda (2016) : Towards sustainable chocolate: Greening the cocoa supply chain, IIED, Londen

16 Kroeger, Alan et al. (Bakhtary, Haseebullah / Haupt, Franziska / Streck, Charlotte) (2017): Eliminating Deforestation from the Cocoa Supply Chain, maart 2017

17 Asamoah, Mercy / Owusu-Ansah, Frank (2017) : Report on Land Tenure & Cocoa Production in Ghana. A CRIG/WCF Collaborative Survey, februari 2017, p. 7

18 Wessel, Marius / Quist-Wessel, P.M. Foluke (2015) : Cocoa production in West Africa, a review and analysis of recent developments, in: NJAS - Wageningen Journal of Life Sciences 74–75 (2015) 1–7, p. 5

19 Schroth, Götz et al. (Läderach Peter / Martinez-Valle, Armando Isaac / Bunn, Christian / Jassogne, Laurence) (2016) : Vulnerability to climate change of cocoa in West Africa: Patterns, opportunities and limits to adaptation, in Science of the Total Environment 556 (2016) 231–241

20 http://www.climatecentral.org/news/how-warming-could-impact-your-easter-chocolate-21356

21 Ghana Web http://bit.ly/2gluds9

22 https://www.hrw.org/news/2016/09/15/human-cost-environmental-protection-Cote-dIvoire

23 GIZ 2012 : Forum Nachhaltiger Kakao, Deutschland (note conceptuelle)

24 Balineau, Gaëlle / Bernath, Safia / Pahuatini, Vaihei (2017) : Cocoa farmers’ agricultural practices and livelihoods in Ivoorkust. Insights from cocoa farmers and community baseline surveys conducted by Barry Callebaut between 2013 and 2015

25 Foundjem-Tita, Divine et al. (Donovan, Jason / Stoian, Dietmar / Degrande, Ann) (2016): Baseline for Assessing the Impact of Fairtrade Certification on Cocoa Farmers and Cooperatives in Ghana. Nairobi. World Agroforestry Centre

26 Kroeger, Alan et al. (Bakhtary, Haseebullah / Haupt, Franziska / Streck, Charlotte) (2017): Eliminating Deforestation from the Cocoa Supply Chain, maart 2017

27 Ingram, Verina et al. (Waarts, Yuca / Ge, Lan / van Vugt, Simone / Wegner, Lucia / Puister-Jansen, Linda / Ruf, Francois / Tanoh, Roger) (2014) : Impact of UTZ Certification of cocoa in Ivory Coast Assessment framework and baseline. LEI Wageningen UR. Den Haag

28 Waarts, Yuca et al. (Ingram, Verina / Linderhof, Vincent / Puister-Jansen, Linda / van Rijn, Fedes / Aryeetey, Richmond) (2015): Impact of UTZ certification on cocoa producers in Ghana, 2011 to 2014, LEI Wageningen UR, Den Haag, 2015

29 Andrea Rusman, Reinier de Adelhart Toorop, Jelmer de Boer, Adria de Groot Ruiz. Cocoa Farmer Income. The household income of cocoa farmers in Ivoorkust and strategies for improvement. True Price/Fairtrade, april 2018. https://www.fairtrade.net/fileadmin/user_upload/content/2009/resources/2018-04_Report_Fairtrade_Cocoa_Farmer_Income.pdf

30 Voorlopige resultaten van de toekomstige studie van KIT

31 Matthess, Annemarie 2017 : e-mail aan Friedel Hütz-Adams, 26/07/2017. Gegevens gebaseerd op de enquetes en het project „Sustainable Smallholder Agribusiness in Western and Central Africa - SSAB" van GIZ

32 Como Consult 2016 : Baseline Report. Pro Planteures – Baseline / Ivoorkust

33 Girardin et al. 2004. "Opportunities and limiting factors of intensive vegetable farming in malaria endemic Ivoorkust." Acta Tropica

34 Kolavalli, Shashi / Vigneri, Marcella 2017 : The Cocoa Coast. The Board-Managed Cocoa Sector in Ghana

35 ICI (International Cocoa Initiative) 2016 : Researching the Impact of Increased Cocoa Yields onthe Labour Market and Child Labour Risk in Ghana and Ivoorkust . ICI Labour Market Research Study. Researchers: Marcella Vigneri and Renata Serra, with Ana Lucia Cardenas, URL : http://www.cocoainitiative.org/wp-content/uploads/2016/12/market_research_full_web.pdf

36 (ICCO 2018 ; LMC 2018)

37 Oomes, Tieben, p.11, p.76 Er dient opgemerkt te worden dat dit rapport gepubliceerd werd voor de prijsdaling. Sindsdien is het nog dringender geworden.

38 LMC 2018 : Cocoa: the global market Outlook for beans, butter, liquor & powder 2018 Brochure

39 Fairtrade 2017 : e-mail van Johanna Schmidt, verantwoordelijke bevoorradingsketen Fairtrade Deutschland, aan Friedel Hütz-Adams 07/06/2017. UTZ (2017) : Cocoa Statistics Report 2016. https://utz.org/wp-content/uploads/2017/05/170515-COCOA-Statistics-Report-External-Version.pdf

40 Niek Koning, Muriel Calo, Roel Jongeneel. Fair Trade in Tropical Crops is Possible. International Commodity Agreements Revisited. North-South discussion paper no 3, Wageningen UR, 2004

www.cocoabarometer.org